

UNIVERSITÄT ANNO 1809

PRETIO A.F.F.E.

CONSENSU RES PUN.

UNIVERSITATIS

FRIDERICO WILHELMO

REGNI ROMANORUM ARCHIEPISCOPO

in Regno Prætorio

ET DECRETI IUDICIS UNIVERSITATIS

CHRISTIANO THOMASIO JOJO

ET DECRETI IUDICIS UNIVERSITATIS

PRO LICENTIA

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

UNIVERSITATIS

Halle Diss 1701

(T-2)

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA
CONJECTURAS EXHIBENS
DE

11

XIII. 10

**HOMINIBUS
PROPRIIS ET LIBERIS
GERMANORUM,** 1701 42

QUAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO;

DN. FRIDERICO WILHELMO,

REGNI BORUSSICI HEREDE ETC. ETC.

IN REGIA HAC FRIDERICIANA

EX DECRETO ILLUSTRIS FACULTATIS JURIDICÆ,
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO JCTO,

S. REG. MAJ. BORUSS. CONSIL. ET PROF. PUBL. ET P. T. DECANO.

PRO LICENTIA

SUMMOS INUTROQUE JURE HONORES, ET PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE CONSEQUENDI
IN AUDITORIO MAJORI

AD D. 1. OCTOBR. ANNO MDCCI.

HORIS ANTE ET POMERIDIANIS

PUBLICÆ ERUDITORUM DISQUISITIONI SUBMITTET

HIERONYMUS VAN DER LAHR,

MOENO-FRANCOFURTANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITTERIS SALSFIELDIANIS.

Des misc. vol 119

1711

1711
1712
1713
1714
1715
1716
1717
1718
1719
1720
1721
1722
1723
1724
1725
1726
1727
1728
1729
1730
1731
1732
1733
1734
1735
1736
1737
1738
1739
1740
1741
1742
1743
1744
1745
1746
1747
1748
1749
1750
1751
1752
1753
1754
1755
1756
1757
1758
1759
1760
1761
1762
1763
1764
1765
1766
1767
1768
1769
1770
1771
1772
1773
1774
1775
1776
1777
1778
1779
1780
1781
1782
1783
1784
1785
1786
1787
1788
1789
1790
1791
1792
1793
1794
1795
1796
1797
1798
1799
1800

B. C. D.

CONJECTURÆ
DE
HOMINIBUS PROPRIIS
ET
LIBERIS GERMANORUM.

§. I.

Um de selecto themate dissertationis inaugu- *Occasione Dis-*
ralis sum sollicitus forte fortuna in Ty- *sertationis,*
pographia incido in tomum IV. Observa-
tionum selectiorum ad Rempublicam lite-
rariam pertinentium, qui jam sub prelo est,
bique inter alias observationes deprehen-
do Illustris Hertii varia opuscula Juridica
Observ. XI. recensita, quam dum perlego
præmissis præcederunt, quæ Celeberrimus observationis Autor in
fine ejusdem de ulteriori inquisitione in divisionem personarum
secundum mores Germanorum monuit, adeoque rem non indig-
nam proposito meo esse arbitratus sum, ut in hac materia vires
ingenii exercerem.

§. II. Cum tamen ex altera parte materiæ gravitatem ac dif- *Cur conje-*
cultatem consideravi, & quod laudatus observationis Autor *cturas scri-*
ipse huius Autor?

A

ipse se oneri huic imparum esse iudicaverit, haesi paulisper, ac imbecillitatem virium ingenii mearum perpendens, prope confilium mutavi. Videbatur insuper nimis arrogans esse, si de dubiis ibi positis, quorum solutionem ab Illustribus Germaniae Duumviris Coccejo & Hertio petierat observationis Autor, ego non rogatus sententiam meam dicere vellem. Accedebat, quod haec doctrina & multam lectionem Historicorum Germanorum, qua destitutor, postularet, & non contemnendum excerpenti ac cogitandi tempus requireret, quod mihi tamen, iter quam proxime & abitum ex hac Universitate meditantem, non restabat. Sed ex adverso putabam iterum, mediam hic iniri posse viam. Neque enim scribendum erat volumen, quod eruditionem ostentaret. Scribendae erant theses inaugurales. Determinatio iusta dubiorum propositorum maneat Duumviris, quorum doctrinam scitit orbis eruditus, ego nil nisi conjecturas scribo, & his ipsis conjecturis dubia ibi proposita extendo ac augeo, quibus non erudire alios cupio, sed quarum propositione ac ventilatione publica & solenni ab aliis doceri expecto.

*De quibus
personis hic
agendum sit.*

§ III. Non vero agam de omni personarum divisione secundum mores Germanorum, sed de prima saltem, & quae fundamentum reliquarum est, in *liberos & servos*, sic tamen ut & de utriusque speciei sub divisione sim sollicitus. Igitur & de rusticis, & de nobilibus, & de civibus, & de mercatoribus, & de opificibus conjecturas inspergere licebit. Etsi enim non incognitum mihi sit effatum juris Romani, in *servorum* conditione *nullam esse differentiam, in liberis autem multas*, etsi non sim nefcius, illud assertum, si, uti communiter Doctores id explicant, exponatur, tolerari posse, licebit tamen mihi etiam id mutare, ac pro certo ponere, in *servorum* conditione etiam esse *differentias multas*, plures tamen longe & prope infinitas secundum Romanorum, quam secundum Germanorum mores, ut ex dicendis patebit.

*Et quidem
secundum
mores Ger-
manorum,*

§ IV. Id tamen perpetuo cogitabitur Lector, me de *liberis & servis secundum mores Germanorum* esse scripturum. Unde non expectabit hoc loco *leges Romanas*, nisi quatenus dicenda

da ex loco de oppositis forte aut affinis illustranda erunt. Quid enim leges Romanæ ad mores Germanorum?

§. V. Non tamen Romanos scriptores plane negligemus. *Et libellum Taciti.*
Potius Tacitum de moribus Germanorum, ut fundamenta quædam assertionum nostrarum ponamus, usurpabimus, neque enim meliorem, neque sinceriores scriptorem habemus. Quod si turpe est, Patricio Romano & causas in foro oranti ignorare jus populi Romani, annon nobis pudorem excudere deberet, quod unanimi fere consensu strenue ignoremus mores Patriæ. Laudem multi affectant, quod leges XII. Tabularum, aut legem quandam Fufiam Caniniam & similes calleant. Nemo sibi de decori esse arbitratur, quod ignoret Tacitum aliosque scriptores de moribus Germanorum.

§. VI. Non pauci in aureum istum libellum commentati *Cautela de intellectu & interpretatione Taciti.*
sunt, multaque notatu digna observarunt. Pauci tamen, & forte ne hi quidem, justas & legitimas interpretandi regulas, adlectionem Taciti attulerunt. Consideranda est intentio scriptionis, peritia, & bona fides. Primaria intentio Taciti fuit, comparare mores Romanorum & Germanorum, adeoque non tam omnes Germanorum mores velle describere, sed ostendere maxime differentiam a moribus Romanorum. Hinc ubique alterum mentis oculum ad suos, alterum ad Germanos intendit. Id omnes paginæ ac omnes prope lineæ loquuntur. Peritiam morum Germanicorum habuit aliquam, non adeo magnam & exactam. Neque enim ad intimiora Germaniæ accessit. De iis multa retulit ex auditu, multa judicavit ex moribus Germanorum, Romanorum finibus proximorum, quos tamen ab his corruptos fuisse sæpius annotat ipse. Multa etiam judicavit ex moribus mancipiorum Germanorum, ad mores Romanos non accurate comparatorum, eosque incaute ad mores Germaniæ applicavit. Ita bona fide quidem scripsit, quæ de moribus Germanorum tradidit, sed sæpe etiam bona fide erravit. (conf. Dn. Præsid. de jure dandi civit. §. 17.)

§. VII. Liceat mentem nostram paucis exemplis declarare. *De agricultura Germaniæ.*
Nec arare terram (ait cap. 14.) aut expectare annum tam facile persuasurum.

feris, quam vocare hostes, & vulnere mereri. Pigrum quinimo & inertis videtur sudore acquirere, quod possit sanguine parari. Quotiens bella non ineunt, non multum (aut ut alii: multum) venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus, & penatium & agrorum cura feminis senibusque, & infirmis cuiuslibet ex familia, ipsi habent: mira diversitate natura; cum iidem homines sic ament inertiam & oderint quietem. Communis inde fabula: veteres Germanos non coluisse agros, nec agriculturæ dedisse operam. Quasi id velit Tacitus, qui comparate ad mores Romanorum loquitur. Multa horum cura agrorum, (vid. Alex. ab Alex. lib. 1. dier. gen. c. 9. Dn. Praefes disp. de iure dandi civit. §. 5.) sub qua & horticulturam comprehendebant. Testantur libri eorum ad rem agrariam pertinentes, Varronis, Columellæ &c. Testantur libri nostrorum ut Greenii de rusticationibus veterum. Sed ita curare agros otii species est. Hoc expectare annum vocat Tacitus, id est, cum cura sed in otio expectare, quid hoc mense, quid illo ferendum vel plantandum sit, qui flores, quæ legumina, quæ frumenta, qui fructus arborum aut vinearum sint expectanda. Has agrorum & hortorum delicias non curabant Germani, contenti saltem simplici agricultura & frumentis ad cibum destinatis. Credo enim, pane eos ad cibum fuisse usos, non solo lacte aut caseo. Romani in rusticationibus suis se delectabant lectione, vel fictione poematis alicujus, vel simili animi otiosi fructu. Ignorabant Germani otiosas has rusticationes, & dum venationibus se viri exercerent, & ad bellum ita in pace se præpararent, agrorum curam non negligebant, sed delegabant saltem, ut expresse Tacitus, feminis & senibus, & infirmis. Dicta confirmat & clarius de agricultura Germanorum loquitur. cap. 26. Agri pro numero cultorum ab universis per vices occupantur, quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. Facilitatem partiendi camporum spatia præstant. Arva per annos mutant & superest ager, nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contentum, ut pomaria conserant, & prata separent, & hortos rigent. Sola terra seges imperatur. Ergo falsissimum, agriculturam Germanis non fuisse in usu.

§. IX. In eo vero bona fide erravit Tacitus, quod putaverit *De eorum*
 Germanos, si non in venatione essent, tempus per otium, somno, *otio.*
 ciboque transigere. Fefellit eum comparatio cum Romanorum
 moribus. Hi dum multi agebant, modo in curia, modo in tem-
 plo, modo in palatiis, modo in agris, modo in tabernis, modo in
 foro, modo in bibliothecis, modo in balneis, modo in theatris,
 modo in popinis, modo in lupanaribus, revera nihil agebant,
 dum in his actionibus omnibus sanitatem corporis perdebant,
 & animum tribus furiis voluptari, ambitioni & avaritiae immola-
 bant. Horum nihil faciebant Germani, credo. Neque enim
 curiam, neque templa, neque palatia, neque hortos, neque taber-
 nas, nec forum, nec bibliothecas, nec balnea, nec theatra, nec po-
 pinas, nec lupanaria habebant. O Felices! Hoc vero Romanis
 erat tempus otio transigere. Mancipia Germanica his Roma-
 norum actionibus erant minime assueta. Non delectabantur
 iis. Dominos suos in curiam, balnea &c. comitantes servi Ger-
 manici somnum capiebant, dum dominos expectarent: Sie
 schliefen für langer Weile ein. Domini Romani ista mirantes:
 Quid vos vero facitis pacis tempore? Venamur. Quid tum?
 Annon in curia transigitis? Minime. Nec in balneis, theatris
 hortis? &c. Minime. Quis domus curam gerit, quis penatum, quis
 agrorum? Feminae, senes, infirmi. Vos autem? Quid responderent?
 Non aliud certe, quam nihil, hoc est, nihil horum, quae vos Ro-
 mani. Quid ergo Romani? Mirabuntur Germanos omnia in pace
 per otium transigere somno ciboque. Die Kerl thun doch nichts, als
 daß sie fressen und schlaffen. Das müssen ja wunderliche Leute seyn,
 mira diversitate naturae, cum iidem homines sic ament inertiam & ode-
 rint quietem.

§. IX. Alibi c. 22. & 23. de vinolentia & ebriositate Germa- *De eorum*
 norum ita differit Tacitus. Diem noctemque continuare potando vinolentia
 nulli probrum. Crebra aut inter vinolentos rixa, raro conviciis, saepius caede & ebriosita-
 & vulneribus transigunt. Sed & de reconciliandis invicem inimicis, te.
 & jungendis affinitatibus & adsciscendis principibus, de pace denique ac
 bello, plerumque in conviciis, consultant: tanquam nullo magis tempore,
 aut ad simplices cogitationes parat animus, aut ad magnas incalcescet.

Sine apparatus, sine blandimentis expellunt famem, adversus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitii, quam armis vincuntur. Nemo quod sciam vindicavit sobrietatem veterum Germanorum. Imo vinolentiam & ebrietatem nostram saepe ex Tacito defendemus, tanquam consuetudinem laudabilem tot seculis a Taciti temporibus ad nos usque continuatam, daß es so ein altes löbliches Herkommen sey, und daß die ehrliehen alten Deutschen schon für tausend Jahren so gerne getruncken. Non itaque rem nullius momenti faciemus, si tentemus Tacitum ex ipso Tacito refutare.

Quae cum laudata eorum castitate minime convenit.

§ X. Castos ad pudorem Romanorum aliarumque Gentium fuisse Germanos perspicue inculcat Tacitus. *Sera ait c. 20. juvenum Venus eoque inexhausta pubertas, nec Virgines festinantur: eadem juvenia, similis proceritas, pares validique miscuntur, ac robora parentum liberi referunt. Et c. 18. severa illic matrimonia, nec ullam morum partem magis laudaveris. Item c. 19. septa pudicitia agunt nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptae (uxores.) Literarum secreta (h. e. literas amatorias) viri pariter ac femine ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens & maritis permessa. --- Publicatae enim (etiam) pudicitiae nulla venia, non forma, non aetate, non opibus maritum invenit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi seculum vocatur. Quid ais Tacite? Oratio torpentes Germanos esse dixisti, vinolentiam eorum & ebrietatem accusasti. Et tamen hi ebrii & otiosi homines casti esse potuerunt. Aut priora falsa sunt, aut castitas Germanorum fabula erit. Quæritur, Aegisthus curnam sic factus adulter, inquit Poeta, & sibi respondet: In promptu causa est, desidiosus erat. Sine Cerere & Baccho, alius ait, friget Venus. Aetuat ergo, & castos esse non finit, ubi diem noctemque continuare potando nulli probrum, ubi adversus sitim nulla temperantia. Voluptatis indivulsæ partes sunt ebrietas, otium, libido: & moraliter tantum impossibile est, ut homines ebrii & otio dediti castitate sint conspicui, quam impossibile est physice, ut mare includatur parvulo cuidam alveo. At de castitate Germanorum nemo dubitat, nec iusta*

justæ dubitandi causæ adsunt. Ergo nostrum hodie vitium est ebrietas & vinolentia, quia nostrum vitium est otium & libido.

§. XI. Sed tamen crebra apud eos rixæ. Optandum non
 ita frequentes eas fuisse. Sed quid tum postea. Indicium esse ais, *Vinolentia Germanorum non ens.*
 hanc frequentiam ut inter vinolentos notari debere. Quasi vero non aliæ potuerint esse rixarum causæ. Ais vero vinolentos fuisse Germanos, qui vinum ignorabant. Mox enim, *ibid.* addis. *Potui humor ex hordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corruptus. Proxime ripe & vinum mercantur.* Proximi ergo a vobis cum vino etiam vinolentiam mercati sunt. Hos ab interioribus debebas distinguere: ut alibi in simili negotio. *Proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium uiuntur.* Et alibi: *Ca. deni præcipue finitimarum gentium donis, quæ non modo a singulis, sed publice mittuntur, selecti equi, magna arma, phalera torquesque. Jam & pecuniam accipere docuimus.* vide Tacit. c. 5. & 15.

§. XII. Sed tamen de rebus maximi momenti in convitiis consul- *Consultatio*
 tant. Ne hoc vinolentiam Germanorum probat. Et falsa ratio, in convitiis
 quam subdit, tanquam *nullo magis tempore animus ad magnas cogita- a nota libe-*
rationes incalcescat. Melior illa, quam statim adjungit: *Gens non rata,*
astuta nec calida, (uti Italia) aperit a tunc secreta prætoris licentia loci.
Ergo detecta & nuda omnium mens postera die retrahitur. Deliberans
dum fingere nesciunt, (non ob ebrietatem, sed ob sinceritatem & hila-
ritatem:) consilium, dum (post reiteratam gestorum meditationem) errare non possunt. Non inconueniens est inter pocula de
 feriis cogitare. Non disputandum est inter pocula, quatenus di-
 sputationes nostræ bellorum instar sunt, non veritatem inqui-
 runt. Examinamus Candidatos nostros inter pocula. Non ta-
 men propterea vinolenti sumus in examinibus, si modo alias non
 sumus.

§. XIII. Vidimus errorem Taciti, videamus nunc erroris *Fons erroris*
 fontem. Ille haud dubie ex moribus mancipiorum Germanico. *Taciti de*
 rum. Sobrii homines maxime ad potandum apti, si postea se ebrietate ve-
 eo applicent. Ebrietas contra cum viribus corporis etiam vi- *terum Ger-*
 res manorum.

res potandi debilitat. Sobrii non facile inebriantur. Ebrii contra & vinolenti facile potando succumbunt. Vina Italica ad cereviam Germanorum comparata, facile palatum & gulam irritant. Non mirum ergo si mancipia Germanica modum in bibendo vino Italico non servarent, & si homines sobrii, cum se ad potandum applicarent, imbelles Italos potando vincerent. Aliud ergo erat, *Germanos vinci facile, si ebrietati induleris, suggerendo quantum concupiscunt*, aliud quod exinde inferebat Tacitus, eos in media Germania ebrietati esse deditos. Erant enim mancipia Germanica etiam tentationi scortationis subiecta. Et notum est, quantum feminae Italicae jam illis temporibus insaniverint in amore mancipiorum Germanicorum. Juvenes, quorum fera venus, si scortari incipiant, etiam ad hanc magis apti sunt, quam illi, qui in tenera aetate rei venerae operam dare ceperunt. Propterea tamen Tacitus non tribuit Germanorum moribus, quod sint ad libidinem & adulteria proni.

*Cautio in le-
ctione alio-
rum Histo-
ricorum
Germaniae
adhibenda.*

§ XIV. Sed sufficiant quidem haec loco speciminis, ad ostendendum, quid attendere debeat sapiens interpret in expositione Taciti. Similes cauteque sunt adhibendae in lectione scriptorum, qui historias Germanicae mediae tradiderunt. Eo magis enim in his iudicium est adhibendum, quod plerique in seculis barbaris vixerunt ac magna ex parte subsidiis studiorum elegantiorum fuere destituti, unde longe facilius bona fide in multis errare potuerunt, quam Tacitus. Consistit autem maxime iudicium historicum in vivida imaginatione, ut mores populorum conferamus inter se ac connexionem examinemus, & statum populi alicujus imaginemur, non ut mores nostri sunt, sed ut circumstantiae illum populum officientes admittunt, & uti status populi verisimiliter esse potuit. Adeoque ubique videndum, non solum quid Historici de Germanis nostris scripserint, sed & quid scribere debuerint.

*Doctrina de
servis & in-
geniis non
ex jure Ro-*

§ XV. Jam igitur, ut ad rem ipsam propius accedamus, doctrina de divisione personarum in liberos & servos eo minus ex jure Romano est exponenda, quo magis nec ipsum jus Romanum diffitetur, servitutem esse constitutionem Juris Gentium, & quo

Leumuth bößlich / fälschlich / Ehren verleglich / lästerlich und verläumbderisch angegriffen / beleidiget und gegen männiglichen ausgescrien und ganz höchststraffbarer Laster öffentlich und ungescheuet beschuldiger: Solches alles auch aus giftigen leichtfertigen Gemürhe also selber bößlich und vermessendlich erdacht / und zu vielen unterschiedlichen mahlen dergleichen lästerliche und bößhafte Verläumbdungen in Gegenwart hohen und niedrigen Standes-Personen ungescheuet und leichtfertiger Weise wiederholet / und dadurch Thro Gnn. zu Dero selbst eigenen auch Dero ansehnlichen stattlichen Geschlecht und Freundschaft / höchsten Beschimpffungen und Verkleinerungen derer Gräff. und Fräulichen Ehren / guten Nahmen und Leumuths wider mein Gewissen und Wollbewust in bösen Argwohn und Verdacht zusehen / mich ganz unverantwortlicher / leichtfertiger und ehrvergeßendlicher Weise unterstanden / da ich doch nicht das allgeringste (ob ich mich wol eines grossen Verweißthums vermessenlich und trozig gerühmet) beygebracht noch erwiesen / sondern auff lauter Unwarheit und fälschlich erdichteten Ungrund öffentlich besunden worden; Als thue dem ergangenen und von Röm. Käys. Maj. approbirten und jeho öffentlich abgelesenen rechtmäßigen Urthel zusolge: Ich als eine überwundene / bößhaftige / leichtfertige / vermessene Verläumbderin und Ehrendiebin solche bößhaftige / leichtfertige / vermessene / fälschlich erdichtete / erlogene / ehrensänderische / ehrenverlegliche Aufflagen / Verläumbdungen und Lästerungen / so oberzehlter massen wider vorgebachte Wohlgebohrne Fr. Gräfin und und Dero Fräulein Tochter ich über meine leichtfertige / unwahrhaftige / ehrensänderische Zunge vielfältig auszespien / hinwieder in meinen verlogenen Hatz hinein schlingen / und vor diesem ganzen Umffande / als fälschlich erdichtet und erlogen / öffentlich wiederruffen / und mein verlogenes Maul mit einem Backenstreich straffen / und daneben so wohl gebachte Wohlgebohrne Fr. Gräfin und Ehrentugendreiches Fräulein / als auch alle diejenigen / so hierunter interessiret und ich bößlich und mercklich beleidiget / umb Gottes willen bitten / daß Sie mir solches alles aus Christlicher Liebe und Gnade verzeihen und vergeben wollen. Meretur hæc ipsa formula disqui-

sitionem: an jure potuerit delinquenti præscribi? & annon evidenter contrà bonos & Christianos mores sit. Nec enim S. C. M. formulam hanc in sententia præscripsit, sed saltem iussit recantari. Interim rem aliis dijudicandam relinquo.

§. XL.

Quemadmodum verò, uti dictum, actio injuriarum in omnibus casibus, quibus vitæ, famæ aut bonis damnum intulit, aut inferre voluit alter lingvæ suæ petulantia, ad obtinendam satisfactionem privatam competit: ita nullum dubium est, quia in specie etiam eidem contra denunciantem vel Accusantem (par enim ratio adest) locus sit, si hic delictum, cujus alterum insinulavit, postea probare nequeat. Videri potest *Const. Crim. Art. 12. verbis.* Und damit derselbige Gefangene beklagte seiner erlittenen Kosten/ Schmach und Schaden desto austräglicher und förderlicher Ergehung und Abtrag erlangen möge/ so soll zu seinem Gefallen und Willen stehen/ den peinlichen Ankläger vorrichte/ dafür sich die gerichtliche Übung und Rechtfertigung erhaben hat/ umb solchen Kosten/ Schmach und Schaden Rechtlich fürzunehmen/ *conf. etiam Art. 99. & 201. d. const. Crim.* Supponendum tamen, ut de malitia Accusatoris vel Denunciatoris clarè appareat, tunc enim sive sponte denunciaverit, sive ratione officii fecerit, Accusato ad resarciendum damnum & expensas tenebitur, quod secus, si justam & probabilem causam habuit, quæ à calumnia eundem excuset, *const. Crim. Art. 201. Rosbach. Proc. Civ. tit. 76. de Expens. n. 16. Gilhaus. arb. jud. c. 2. n. 19. Carpz. Pr. Crim. qv. 106. n. 56.* qui tamen hanc sententiam n. 57. & 58. in tantum declarat, ut si leviusculam saltem (aliquam tamen) causam accusator habuisse deprehendatur, ille ad deprecationem, accusato faciendam à Judice adigi queat, subiecto præjudicio hujus tenoris: So möchte Er doch gestalten Sachen nach von euch ordentlicher weise nicht beklaget/ noch mit einiger Straffe belegt werden/ Er wäre aber gleichwol der falschen Aufflaae wegen eine Christliche Abbitte zu thun schuldig. *conf. Manzins Decis. Palat. qv. 67. n. 16.* Sed an Delatus durante denunciationis Processu que-

questionem calumnia movere potest? an verò novò opus est processu & duabus sententiis? *Manzius alleg. loc. qv. 66.* unò eodemque processu eademque sententia utramque quæstionem terminari posse existimat, quæ opinio fundamento non destituitur. Si enim appareat, nullum indicium prægnans contra delatum haberi posse, adeoque delationem calumniosè factam esse, cur opus esset, calumniæ quæstionem ad peculiarem processum remittere, melius est, si reus in defensione sua simul calumniam denunciatoris demonstret eique poenam injungi petat, statim & hanc quæstionem definire; ad minimum tamen, si novo processu opus esse putet Judex, summariter ille expediendus erit.

§. XLI.

Ad fraudes calumniatorum cohibendas jure Romano inventæ erant *inscriptiones Accusatorum* apud Magistratum faciendæ, quibus promittebant, se in casum non probati criminis eandem poenam passuros, qualem accusatus sustinere debuisset, si crimen imputatum probatum dedissent, *l. 3. pr. l. 7. ff. de Accus. l. 16. 17. C. eod.* Pertinebat etiam huc, quod non amplius ad accusandum admittebatur, de quo jam autea eum calumniatum esse constabat, *l. 4. l. 7. §. 3. l. 9. ff. eod.* nec non, quod is repellebatur propter turpem quæstum, qui duo judicia adversus duos Reos jam subscripta habebat *l. 8. ff. de accusat.* Inscriptiones illæ apud nos cessant, uti fatentur DD. communiter, nec reliquæ duæ cautelæ facillè adhiberi possunt, quia cessant ut plurimum accusationes eò modò, quò apud Romanos in usu erant, adde, quia etiam non amplius Delatoribus certa præmia constituta sunt, & sic turpis quæstus vix adesse potest. Interim illud certum est, Judicem, si sciat, Denunciantem esse inimicum denunciati, aut eundem jam aliàs falso denunciassè, non statim illi fidem adhibere, sed admodum circumspèctè procedere debere, ne innocentis fama gravetur. Ea quoque cautela non est rejicienda, quam tradunt nonnulli in casu, si testes de delicto & delinquente examinati, hujus quidem vultum & habitum noscere se dicant, sed nomen nesciant, ut scilicet tunc non ille solus, qui præsumitur esse delicti Reus, sed cum eodem aliæ duæ aut tres personæ illi non admodum dissimi-

les in præsentiam Testium producantur, & tunc testes dicere urgeantur, quem delicti autorem esse putent, sic enim facile apparebit, an veritate nitatur eorum depositio, an verò subornati forsan sint, conf. *Reyser Prax. Crim. Part. 1. C. 6. §. 13.* Optimum remedium putamus esse, si Princeps calumniatores severè puniat, ut alii exemplo poenarum à similibus maleficiis deterreantur. Quod si poena non semper sequatur, aut per eandem exoptatus finis obtineri nequeat, bona conscientia & fiducia in auxilio divino tutissimum erit propugnaculum.

COROLLARIA.

1. **J**ure Naturæ & divino qui ab egeno usuras etiam quincunces imò etiam unciales accipit, peccat. Contrà qui à divite vel etiam à mercatore usuras vel centesimas & usurarum usuras accipit, crimen non contrahit.
2. Quod in praxi etiam inter protestantes utrobique contrarium observetur, inter reliquias Papismi referendum est, & quod autoritas Augustini etiam apud nos major sit sæpè, quam rationis & Sacrarum literarum.
3. Interim mirandum, cur maximi usurarii contrà legum & canonum dispositionem magni fieri soleant & à Clero & à Laicis. Utrobique causa communis est potentia conjuncta cum divitiis. Virtus sine nummis & potentia crimen est. Potentia & divitiæ sine virtute, virtutes heroicæ sunt.
4. Adde quod in favorem piarum causarum inventum sit, quod usurarii in canonibus jubentur excludendi esse à communione & sepultura. Ita enim adiguntur, ut partem de tunica dent ad pios usus, vel legatis & fideli commissis, vel donariis & muneribus in usus Ecclesiasticos. Jam vero cum hæc sint opera pietatis, quis excludere vellet usurarios à piorum communione & sepultura? Atque hoc & apud nos in viridi esse observantiâ testatur praxis quotidiana.

5. In

5. Injuste agit Judex si quempiam in relationibus ad superiore contumelia afficit, aut si partem instruit, ut alterum in jus vocet, aut si in judicando & iis quæ ad officium ejus pertinent, consilia uxoris admittit: imò xidetur læsæ Majestatis crimen committere, si rescripta Principis, præprimis iterata, sive contemp- tim sive pertinaciter non expedit.

CONSULTISSIMO VOGLERO
S. P. D.
CHRISTIANUS THOMASIUS,

DEsiderant unamiter Lectores hodierni themata disputa- tionum Juridicarum, quæ in praxi obtinent. Elegisti profecto tale, quod in viridissima est observantia. Quid enim frequentius homicidio linguæ? quodnam vitium magis universale est, sive delinquentes consideres, sive loci at- que temporis circumstantias? Tam subtile est hoc venenum, ut & sub specie pie- tatis se insinuet, ac maxime illos tentare soleat, qui intellectu pollentes nimis incumbunt comparandis donis & virtutibus propriis cum vitiis & defectibus alio- rum. Unde mirari liceat, cur crimen tam noxium tam raro puniatur, & ea, quæ de eius poenis in disputatione tua dixisti, ferè ab usu recesserint. Scilicet vitia quæ totum humanum genus infecerunt, non sunt apta, ut legibus pœnalibus coerceantur, tum quod eorum coercitio pro impossibili habeatur, tum quod me- dicina non sit, quæ corpus egrotum destruat. Adde quod homicidium lin- guæ etiam potentibus sit frequens. Quis autem puniat potentes? Quis sibi con- cipiat, illam duram & horrendam recantationis formulam, cujus mentionem facis, præscribendam etiam fuisse Comitiæ, si ea injuria simili affecisset recan- tatricem. Ira leges & apud nos tela aranearum sunt, quas perrumpunt crabro- nes, & illaqueantur iis saltem muscæ. Omisisti in disputatione tua nequissimam speciem homicidii linguæ cum homicidiis Joabicus comparandam, Calumniato- res, qui sub specie amicitia & velut laudantes nocent, quod & ad distinctionem reliquorum Politicum dicere potuisses, cum in Aulis potissimum regnet. Sed for- tè studio omisisti, quia de hoc præstat nihil dicere, quam non pro dignitate di- cere. De aulis vero scribere periculofum. Post hoc judiciale linguæ homici- dium est, cum sub specie justitiæ summa committuntur scelera, quod eò gravius est, quo frequentius id à personis in oculis vulgi honestis & sanctis committi so- let, ut vel ex fabula de Susanna notum est. Terigisti id quidem subinde, sed plu- res observationes potuissent addi, si aut temporis ratio, aut etiam prudentiæ regulæ id admisissent. Quis irritare vellet sancta inquisitionum tam Politica- rum, quam Ecclesiasticarum tribunalia? Est & singulare quoddam ac eruditis pro- prium

prium linguae homicidium, cum hi inter se disputantes collectionibus errorum vite pariter ac fama subinde laqueos ponunt. Ac dolendum eo magis, quod cum id haecenus raro observatum fuerit in eos, qui politioribus studiis & Jurisprudentiae operam dederunt, nostro seculo eos polluerint & adhuc polluant quidam moriae & furoris satellites, qui ad famam grassantur, dum in famam aliorum grassantur. Errores communes detegere Viri prudentis est & eruditi, errores hujus vel illius colligere, non nisi abjectae mentis indicium est & character obscurorum virorum. Si homo nihili & obscurus est, cujus errores colliguntur, dementiae signum est, si Vir fama & doctrina pollens, nasum aut palatum arguit non invidendum quidem, sed pituita infectum, quod in stercorebus alienis delicias quaerat. Si sunt errores, quid stultius quam gloriam quaerere opere, quod nihil ostendit, quam quod adversarius homo sit, collector autem ad latrinas civitatis purgandas sit aptissimus; si non sunt, nota est calumniatoris philantropiae phrenesi laborantis. De cautionibus Principis, quibus calumniis obviam itur in sine dissertationis differuisti, de remediis item, quibus laesi reparationem damni petere possunt aut vindictam consequi. Ut ingenue fatear, quod res est, mihi ista remedia non sufficiunt, etsi tu nihil de iis scripseris, quod juri recepto non sit conveniens. In Processibus injuriarum, lucramur nihil aut parum. Et actio L. Aquiliae vel similis quaecunque est infirmum solatium pro iis, qui calumniis subjecti sunt, praepriis potentum, aut virorum autoritate pollutum. Sunt profecto sunt fortiora remedia, sunt cautele infallibiles, quas non tractasti, forte quod nondum expertus sis. Facile quis experitur calumnias aliorum cum ubivis sint obviae. Facile etiam insidias linguae potentum quilibet experiri potest, qui non adulari didicit, aut qui non adfectus est sputa aliena cum humillima gratiarum actione lingere. Sed cautele illae communiter negliguntur, non quod difficiles intellectu sint, sed quod earum dulcedinem pauci experiantur ob amaritudinem corticis. Injuria afficimur ab aliis, aestuat cor nostrum vindictam, cautele se offerunt plurimae, quibus par pari referre, h. e. iis sub specie justitiae rursus famam detrahere queamus. Patientia pro ineptissimo ad vindictam remedio habetur, cum tamen nulla vindicta sit dulcior, nulla gravior. Ego certe experientia testari possum, quoties adversus calumniatores meos remediis juris usus sum, me semper ea initio quidem dulcia, sed mox vel amara, vel certe insipida deprehendisse. Contra quoties patientia calumnias concoxi, mox acrimoniam aut acerbitatem paucissimi temporis compensavit dulcedo gratissima ac diuturna. Gravior vindex injuriarum, quas patimur, Deus est, qui innocentiam non patitur supprimi, & qui non patitur impune tangi pupillam oculi sui. Non putandum est, hunc honoris aut dignitatis titulum esse, certo alicui ordini, humana voluntate aut ritibus instituto, competentem. Omnis, qui innocenter vivit, pupilla Dei est, in quem si quis fiduciam ponat, majus solatium deprehendet quam in omnibus juris remediis. Igitur & Tibi tria haec remedia ulterius meditanda relinquo, patientiam, fiduciam in Deo, & vitae innocentiam, ac Divinae gratiae & tutelae Te commendo. Vale. Dabam die ult. Martii 1699.

quo magis constat fervorem conditionem apud singulas gentes multis modis variare, atque, ut mox videbimus, vel jam Tacitus notavit, servos Germanorum a mancipiis Romanis non parum fuisse diversos. Antequam vero ad servos Germanorum accedamus, differentiam inter liberos & servos a prima origine deducemus.

*mano sed a
prima origi-
ne petenda.*

§. XVI. Ab initio haud dubie omnes homines nascebantur liberi, & servitus postea ingenuitatem invasit. Saltem ostendendum quomodo id factum fuerit. Id vero facile ostendi poterit, quod & haecenus docuit Dn. Praeses in historia decori, quod ex posteris Adami illi, qui cum sanctis Patriarchis vitam simplicem & piam vivebant, ac operibus mutuae charitatis pacem & tranquillitatem etiam externam inter se promovebant, praeter societatem conjugalem & paternam ignoraverint societatem herilem, & multo magis civilem seu reipublicam aliasque societates minores constitutionem reipublicae concomitantes. Cain vero tanquam homo invidus & proprietatis cupidus, uti primae communiione primava videtur recessisse, ita & ipsa scriptura sacra teste primus urbem condidit ac reipublicae auctor fuit, simul vero cum ipsa republica servitutem videtur induxisse.

*Servitus
omni Caina
ortum debet!*

§. XVII. Quod ut clarius evadat, consideremus primo paulo penitius, & genesin & constitutionem reipublicae Cainiticae. Falsum est, ut jam a Pufendorffio ac Dn. Praeside satis ostensum, quod, uti Aristotelici fabulantur, homo ad societatem civilem a natura rapiatur. Sed nec multo verius, quod in locum istius sententiae substitutum fuit, metum adversus vim injustam, causam dedisse constituendae civitatis. Quod si enim hoc foret, non improbi sed probi & Patriarchae primam civitatem condidissent. Jam cum Cainiticae improbi primum urbem extruxerint, iusto metu proborum id haud dubie non fecerunt. Pios vita simplex, carentia divitiarum, patientia, & fiducia in Deum adversus omnem malitiam Cainitarum reddebat securos, & longe securiores, quam si fiduciam posuissent in pacta & confederationes humanas. Hodie ubique jam introductis civitatibus, id adhuc experiuntur

*Genesis rei-
publicae Cai-
niticae. Ejus
origo ex odio
& metu pro-
borum.*

virī honesti & probi, venerantur utique magistratum, & sciunt, eum esse ordinationem divinam, uti Medicos in statu corrupto. Sed præterea tamen, uti sciunt, felices esse, qui ita vivunt, uti Medico non habeant opus, ita sciunt, felices esse, qui ita vivunt in republica, ut non opus habeant, opem magistratus implorare. Sciunt & sentiunt, non fidendum esse in potentibus, quia caro sunt. Sentiunt gratiæ divinæ, quæ corda hominum dirigit, unice esse adscribendum, quod non pereant artificis & technis inimicorum. Contra Cain, cum odio prosequeretur probos, etiam eos, quamvis sine causa metuebat. Odium enim diffidentiam, uti amor confidentiam parit. Diffidentiam sequitur metus, uti confidentiam fiducia. Improbi se ipsos metuunt, quia se invicem non vere amant. Odium igitur proborum & cupiditas iis nocendi, ac præterea metus improborum inter se est causa constitutæ civitatis Cainiticæ. Nec adeo a vero aberrarunt Bodinus & Tilemannus, frustra propterea notati a Besoldo *op. polit. lib. 1. p. 50. §. 10.* statuentes omnia regna vi primum coaluisse, & ita imperandi rationem sua natura violentam, vimque & cupiditatem imperandi reipublicæ causam efficientem esse.

*Imperantes
& subditi in
republica
Cainitica.*

§. XIX. Omnis civitas seu respublica consistit in ordine imperantium & parentium. Ergo vel maxime prima civitas Cainitica. Constat illa ex Caini progenie. Omnes erant cognati, & ubique erant parentes & liberi. Etsi igitur Cain tanquam omnium pater haud dubie summam rerum gubernationem sibi reservaverit, haud dubie tamen etiam magistratus constituit, & ex liberis suis seniores tanquam experientia & prudentia præ reliquis pollentes & ad gubernacula reipublicæ magis aptos junioribus. Reliqui ergo erant meri subditi, quibus prærendi saltem gloria relinquebatur.

*Origo divi-
sionis homi-
num in nobi-
les & ignobi-
les.*

§. XIX. Negat Besoldus *op. polit. lib. 4. diff. 2. p. 72.* Nobilitatem ex jure gentium primævo oriri, sed ex jure civili ortum ducere dicit, & ex eo fieri ait, quod communis nobilitatis definitio populis omnibus conveniens afferri non possit. Contrariam sententiam tamen majori verosimilitudine defendit ejus frater in lectionibus de Regalibus *ibidem p. 79. & 80. excerptis.* Videamus.

mus. Nobilibus opponuntur ignobiles & plebeji. Profluit hęc distinctio hominum non ex voluptate, nec ex avaritia, sed ex ambitione. Nobilitas nomen honoris est, plebejum esse denotat honore isto carere. In omni republica ii, qui magistratus gerunt, haud dubie nobiliores sunt illis, qui sunt meri subditi. Hi igitur plebem constituunt & ignobiles sunt respectu magistratum. Habes igitur simul in republica Cainitica originem nobilium & ignobilium. Prima igitur nobilitas gentium non a natiuitate est, quo intuitu omnes subditi reipublicę Cainiticę erant æque nobiles, posteri videlicet regis sui, sed ab officio & honore. Neque adeo hęc nobilitas propagabatur ad posteros, sed morte finiebatur & ipsa, quia officia non transibant ad liberos. Neque plebeji excluderentur a spe succedendi in gestione magistratum, sed spem habebant, quod & ipsis possint gubernacula reipublicę concedi. Nobiles laborare ipsi manu non poterant, & curam rei domesticę gerere, cum reipublica requirat totum hominem. Plebeji vero curam agrorum & pecuarie gerant.

§. XX. Porro distinctio dominiorum natura sua introduxit mox bonorum inæqualitatem, h. e. diuitias seu abundantiam bonorum & paupertatem seu carentiam eorum. Ex his sua sponte secuta est locatio & conductio operarum, unde serui mercenarii. Deinde Cainus, qui ante extructionem urbis violentiæ & homicidio jam erat assuetus, & odium ingens aduersus pios conceperat, verosimiliter progeniem piorum, non æque piam, sed corruptione humani generis quotidie magis magisque crescente, in vanitates & odia non parum pronam, multis excursionibus bellicis subinde vellicavit. Hinc captiuitates & seruitutes bellicę secutę, atque ita mancipia reipublicę Cainiticę immixta sunt. Habes adeo originem distinctionis hominum in liberos & seruos.

Origo distinctionis hominum in liberos & seruos.

§. XXI. Quam distinctionem si cum præcedente distinctione in nobiles & plebejos conferas, patet eam collationem duplici modo institui posse, prout vel a priori, vel a posteriore divisione incipere velis. Priori modo dicere poteris: Homines in repu-

Comparatio utriusque divisionis. Trię hominibus genera:

*nobiles, igno-
biles servi.*

blica Cainitica fuisse nobiles vel ignobiles: Hos vel liberos seu dominos, vel servos. Nam servi haud dubie non sunt nobiles. Posteriori modo res sic procedet. Homines in republica Cainitica erant vel liberi vel servi. Liberi vel nobiles vel ignobiles. Nobiles enim haud dubie non fuere servi. Habes adeo tria genera hominum: duo extrema: nobiles & servos, tertium genus inter utrumque extremorum medium ignobilium, qui, quatenus nobilibus opponebantur, plebeji dicebantur, quatenus servis, liberi seu domini.

*Origo divi-
sionis nobili-
um in superio-
res & inferiores.*

§. XXII. Intuitu civitatis & imperii, quod est anima reipublicæ, nobiles gerebant magistratus actû, ignobiles non gerebant quidem, sed tamen per dicta spem gerendi magistratus habebant. Servi nec gerebant, nec spem habebant magistratum munia gerendi, quamdiu in statu servili manebant. Unde statim ab initio servi non erant cives proprie dicti, nobiles vero & ignobiles cives erant, quamvis inæqualiter, quia & ignobiles participabant de muneribus & oneribus civitatis, de his actû, de illis spe, & hoc intuitu, qui intuitu nobilium ignobiles erant, ad servos comparati nobilium nomine appellari poterant. Habes ita duplicem speciem nobilitatis, superiorem & inferiorem. Et quemadmodum in omnibus vocibus homonymis in doctrina morali & politica tutissimum est, non respicere ad canonem sæpe fallentem Logicæ Aristotelicæ, quod analogus terminus absolute positus accipiat pro analogato nobilissimo, sed ad terminum oppositum, ita & hic res se habet. Si enim in rebus publicis nobiles opponuntur aliis civibus, intelligitur nobilitas superior, & illi cives plebis vel mere subditorum nomine veniunt; si servis, tunc nobiles denotant omnes ingenuos seu dominos servorum, seu nobiles generice sic dictos; si ducibus belli, iudicibus aut aliis magistratibus, rum denotatur species inferior nobilium. Quæ in antecessum hic notasse proderit etiam infra in intelligenda personarum divisione in republica Germanicæ.

*Differentia
inter servos
mercenarios
& mancipia.*

§. XXIII. Porro cum & paulo ante duplex servorum species adducta fuerit, mercenariorum & mancipiorum, ad intellectum doctrinæ de servis Germanorum opus erit, ut & de horum diffe-

ren-

rentia ex jure & moribus gentium quædam annotemus, præp-
 rimis cum circa ea, quæ scriptores juris naturalis ea de re annota-
 re solent, subinde adhuc quædam monenda videantur, & cum
 errores, quibus Jcti plurimi in exponenda natura hominum pro-
 priorum insecuti sunt, maxima ex parte non satis mediata huic dif-
 ferentia adscribi mereantur.

§. XXIV. Etsi igitur certum sit, mancipiorum originem bello & victoriæ deberi, servorum mercenariorum conventioni, cum tamen & quis perpetuo se possit alteri in servitutem per venditionem aut similem contractum tradere, quaestio orta est inter doctores, de differentia horum perpetuorum mercenariorum a mancipiis. Nos putamus, quemadmodum non omnia mancipia bello capiuntur, sed & quæ postea ex ancillis nostris nascuntur servi vernæ, mancipiorum classi moribus gentium, non repugnante jure naturæ adscribuntur, ita nullum efficax esse dubium, si quis se simpliciter alteri in servitutem perpetuam vendat, dominum in ejusmodi servum æqualem potestatem nancisci, quam habet in mancipium, in tantum, ut non solum coercere, sed & alteri vendere talem hominem possit, & proles ex ejusmodi ancillis nata etiam sit in potestate domini, etsi post alios dissentiat Illustris Pufendorfius. Et videtur adeo mihi nomen perpetuorum mercenariorum, quo ejusmodi servi insigniuntur, contradictionem involvere, cum hic nulla merces sit, nec sit, cui merces solvatur. Quod vero jure Romano liber homo esset extra commercium, constitutio juris civilis erat. Neque repugnat jus Mosaicum, si recte attendas quæ disponuntur Exod. XXI, 2. ff. Levit. XXV, 39. seq. Deuteron. XV, 12. seq. Nam etsi in loco medio dicatur, Ebraum in servitutem se vendentem, non deberi tractari ut mancipium, ex reliquis tamen duobus locis id intelligendum est, antequam se in perpetuam servitutem traderit, & additur ibidem, quod emptus a profelytis fiat mancipium.

*Non est qua-
 venda in con-
 ventione vel
 captivitate.*

§. XXV. Porro in servos bello captos domini quidem habebant jus vitæ & necis multarum gentium moribus, at in servos mercenarios tale jus non indulgetur. Sed nec in eo tamen

*Neque in ju-
 re vite &
 necis.*

consistit essentialis differentia inter utrosque. Præterquam enim, quod etiam in liberos jure Romano antiquo parentibus compete-
 tebat jus vitæ & necis, qui tamen mancipia non erant, notum in-
 super est, quod servi Romanorum mancipia manserint, etiam si
 subsequenter temporibus dominis jus vitæ & necis fuerit
 ademptum. Intelligo autem per jus vitæ & necis non potestatem
 pro lubitu hominem interficiendi absque justa causa, sed jus pu-
 niendi etiam pœna mortis delinquentem, de quo nemini teneor
 regulariter rationes reddere. Quod servos mercenarios attinet,
 uti intuitu eorum, qui ad tempus operas suas locant, facile in-
 telligi potest, quod locatio operarum per se non inferat conces-
 sionem juris vitæ & necis, ita tamen nulla ratio prohibet, cur ejus-
 modi mercenarius pacto locationis cum effectu hanc clausulam
 non inferere possit. Qui vero ad perpetua servitia se vendunt,
 non video, cur hi vel ex natura contractus tacite jus vitæ & necis
 in dominum non transfuisse censeri debeant, etsi hic rursus dif-
 ferentiat Illustris Pufendorffius.

*Neque in po-
 testate coër-
 cendi arctio-
 re aut laxio-
 re.*

§. XXVI. Solet etiam esse in multis civitatibus potestas
 coërcendi laxior in mancipia, magis restricta in servos mercena-
 rios, in tantum, ut domini sæpe etiam ob modicam famulorum &
 ancillarum coërcitionem soleant a magistratu multa puniri,
 cum contra apud Romanos etiam illo tempore, ubi jus vitæ &
 necis jam erat abrogatum, & nimia servitia ac intolerabilis injuria
 rescriptis imperatoris insuper, sub conditione servorum bonis
 conditionibus vendendorum, esset abrogata, liceret tamen ser-
 vos vincire, verberare, custodiæ mandare, pistrino tradere &c.
 Sed nec hoc tamen perpetuum est, quin potius arbitror, initio cir-
 ca eos, qui ad dies vitæ se alteri in servitutem tradunt, eandem
 coërcitionem domino competere, quæ competit in servos bello
 captos; deinde quæ de restrictiore potestate in mercenarios
 temporarios allata sunt, ex lege civili proveniunt, aqua jam qui-
 dem abstrahimus. Ut taceam, & in hos regulariter dominos coër-
 citionem exercere sat gravem, non solum potentiores, sed & si
 qui sunt de infima plebe. Nam vel opifices eorumque uxores
 tyrones, qui simul tempore tyrocinii operas famulares præstant,
 sæpe

sæpe verberibus coërcent, ut adeo restrictio potestatis hujus saltem in paucissimis locis & intuitu paucorum dominorum sit recepta, adeoque vix notabilem exceptionem a regula faciat.

§. XXVII. Porro per mancipia quidem acquirunt domini per servos mercenarios non acquirunt, nisi operis eorum, sed nec hic tamen effectus primam differentiam inter utrosque notat. Nam servus perpetuo mercenarius, uti vocatur, eodem modo, nisi aliud conventum sit, acquireret domino, ut servus bello acquisitus. Et servus mercenarius, qui operas suas ad tempus locavit, quia libertatem suam alteri non addixit, poterit quidem aliunde ex hereditatibus vel donis aliorum acquirere, sed per operas suas, quas domino dicavit, nihil vel certe parum acquireret. Adde quod qui famulentur rarissime hereditates, quæ momenti alicujus sint, expectent, & sæpe soleant domini, quæ servis donantur, (das Erbschaft) quia plerumque intuitu dominorum donatio sit, vel sibi ipsis vindicare, vel pro lubitu inter famulos distribuere. Imo non obstat, quin cum mercenario etiam pactum iniiri possit, ut dominus constante locationis tempore etiam hereditates & similia per ipsum acquirat, quo pacto adjecto tamen ex servo mercenario non fiet mancipium. Ut taceam, Romanos olim etiam per liberos suos omnia acquisivisse, & plurimos servos, quibus peculii administratio concessa erat, aut qui præponebantur aliis servis, ita ex communi consuetudine dominorum variis rebus etiam ad luxum uti, atque eas alienare potuisse, ut in effectu eorum conditio hoc intuitu parum differens fuerit a conditione famulorum, aut si dicere licet quod res est, magis invidenda erat conditio illorum mancipiorum, quam multorum famulorum.

§. XXVIII. Nec putes, famulos dignitate & existimatione eminere præ mancipiis. Cogita servos Romanorum, cogita Romanos potentes, quingentos & ultra servos possidentes, (quod lex Fusia Caninia loquatur,) cogita varia officia servorum, dispensatores, atrienses, ostiarios, obsonatores, cubicularios, nomenclatores, focarios, lecticarios, villicos, ordinarios, vicarios, pedagogos, educatores, capsarios &c. & facile patebit, plurima mancipia in æquali, si non in majori æstimatione non tantum ple-

Neque in acquisitione dominorum per servos.

Neque in eminentia dignitatis.

bis,

bis, sed & aliorum civium fuisse, quam hodie sunt apud nos Consiliarii primi Principum Germaniæ mediæ conditionis, hoc est, non adeo potentum. Contra servi mercenarii viles sunt & ad vilia ministeria adhibentur, parum differentes a vilissimis ex plebe, qui per dies operas suas locant. Nisi dicere velis, eandem hac parte esse rationem famulorum, quæ mancipiorum erat, cum famuli Principum & Magnatum non sint a classe famulorum eximendi, etsi non omnes nomine famulorum, sed dominorum appelletur.

Neque in libertate actionum.

§ XXIX. Denique nec in libero exercitio actionum differentia est quaerenda, ac si mancipia ita sint sub potestate dominorum, ut plane nihil, quod velint, agere liceat, famuli contra liberius possint de actionibus suis disponere. Nam ista libertas utrobique variat, prout dominum quis nactus est benignum, vel durum. Possunt famuli jugum intolerabile dominorum pati. Possunt mancipia sæpe majori libertate gaudere indultu dominorum, quam nec multi homines liberi affectare possunt, etiam si nullus dominus id impediat.

Sed in sola proprietate & quod mancipia rebus accensentur.

§ XXX. Nulla ergo remanet differentia, quam quod mancipia seu servi proprie dicti, quorsum adeo iterum refero etiam qui se vendiderunt dominis, sint in proprietate, famuli non sint, hoc est, quod servi non possint me invito exire ex servitio, domini vero possint eos etiam invitos transferre in potestatem aliorum, cum famuli & mercenarii finito locationis tempore domino etiam invito abeant, & dominus mercedem iis solvere cogatur, nec debeat etiam ipsos ante finitum tempus invitos dimittere, multo minus aliis dominis tradere. Paucis: mercenarii ut personæ considerantur seu ut cives, servi in civitatibus non ad personas pertinent, sed ad res. Unde famuli sub imperio sunt, servi sub dominio. Neque hæc differentia Romanis peculiaris est, sed moribus aliarum gentium etiam conformis. Et nescio, cur id immane videatur illustri Pusendorffio, quod servi rebus accensentur, & quod eodem modo de servo quis dicat: hic meus est, ac de jumento: hoc meum est. Etsi enim non negemus, dominum semper recordari debere, servum esse hominem, omnibus juribus humanitatis capacem, debet tamen etiam misereri jumentorum. Etsi pec-

peccet dominus si crudeliter tractet mancipia ejusmodi & servos, peccare tamen etiam potest in administratione & exercitio domini intuitu rerum aliarum. *Conf. Exod. XX. 21. 29. 32.*

§. XXXI. Fluunt ex hac differentia reliquæ. Nam ideo quia servus perpetuus, sive captus, sive ex conventionem acquisitus in proprietate est, regulariter abstrahendo a jure civili habet dominus jus vitæ & necis & potestatem coercendi graviter & omnia per ipsum acquirendi, ei in domo pro lubitu ministerium assignandi & adimendi, libertatem actionum pro lubitu laxandi & limitandi, in tantum, ut hæc omnia eo ipso, quo quis servus perpetuus est, absque speciali conventionem juri dominico illimitate coherere videantur, nisi certis ex rationibus leges civitatis istam potestatem moderentur. Contra quod mercenarios & famulos temporarios attinet, hic omnia a pacto & conventionem dependent, ac plerumque & regulariter res se aliter habet ac in servis, nisi aliud expresse conventum sit.

Unde & reliqua differentia profluunt.

§. XXXII. Fuere hæc, quæ hæcenus de differentia servorum notavimus, eo majori cura notanda, quo securius ea communiter negliguntur, & quo confusius postea in doctrina de differentia inter liberos & servos procedi solet, cujus confusio nis causa fere unica est, quod partim exacta differentia servorum & famulorum hæcenus exposita non attendatur, partim etiam ipsa libertatis differentia a servitute quacunquæ ignoretur. Nec mirum, quod Politici & Jure Consulti hic coequirere soleant, cum sæpe in conceptu genuino libertatis ipsi Philosophi morales & Theologi sint talpa coeciore. Omnes libertatem crepamus, pauci quid libertas sit scimus, vel ideo quia paucissimi ea de re prudenter cogitamus.

Obscuritas in voce libertatis & liberiorum hominum.

§. XXXIII. Quantis tenebris adhuc involuta sit doctrina de libero arbitrio, iis constat, qui absque præjudicio sectæ & autoritatis scripta eam in rem Erasmi & Lutheri legit. Multa erudite uterque, sed multa etiam utriusque ulteriorem merentur discussionem. Neque enim notæ, quæ in noviori Lutheri de servo arbitrio editione a Theologo Argentoratensi adjectæ sunt, virenti nominis dignæ, & maxima ex parte in id solum tendunt, atque

Obscuritas doctrina de libero arbitrio.

que contortis maxime & cavillatoriiis interpretationibus, quamvis frustra, ut Lutherus a Reformatorum doctrina de prædeterminatione alienus esse videatur. Doctrina de libertate voluntatis humanæ per distinctionem inter libertatem contradictionis & contrarietatis explicata, & quod homo possit stare vel sedere, sedere & non sedere, ferula digna esset, nisi quotidie a viris gravibus adhuc in Academiis tanquam res notatu digna inculcatur. Quasi libertate pollens, aut ab ea denominandus sit homo, qui angustissimo & obscurissimo carcere inclusus, ac durissimis compedibus vinculus stare possit vel sedere, sedere vel non sedere. Distinctio inter virtutes philosophicas & theologicas, quæ in omnibus compendiis & systematibus caput erigit, ne obulo quidem æstimari meretur, postquam dominus Præses in Ethicis demonstravit, virtutes istas philosophicas virtutes non esse, sed palliata vitia, & neminem pollere libertate, ut passiones dominantes deprimere viribus naturæ, ac fontem omnium virtutum, amorem rationalem, acquirere possit. Nihil frequentius, quam quod hæretices, doctores alterius sectæ appellant Pelagianos, & non raro mutæ sunt hæ cavillationes. Sed uti facile ostendi potest, ipsum primum hæreseos istius Antagonistam, Divum Augustinum insigniter Pelagianizasse; ita sæpius adhuc hodie observare licebit, illos, qui alios Pelagianismi accusant, ipsosmet errori illi profundissime esse immerfos. Et tamen nemo de emendatione lubricorum istorum fundamentorum de libertate voluntatis humanæ cogitat, quibus & tota pene Theologia, & tota Jurisprudencia innititur, dum doctrinæ de peccato, imputatione, pœna, gratia, regeneratione &c. ex fontibus istis tanquam rivuli sunt deducendæ. Sed istam quidem camarinam non movebo ulterius, verum sufficere hæctenus puro ea, quæ de libertate voluntatis humanæ & imputatione actionum humanarum disseruit Da. Præses in tomis observationum selectarum.

*Obscuritas
definitionis
libertatis in
jura.*

§ XXXIV. Libertatem hominum liberorum, qui servis opponuntur, definit Juscius, quod sit *naturalis facultas ejus, quod cuique facere liber, nisi quid vi aut jure impediatur.* Sed evidens est, hanc definitionem inquirere, quia definit libertatem naturalem
omni-

omnibus hominibus ante introductam servitutem competen-
tem, quam etiam servi habent, qui *vi & jure* prohibentur eam exer-
cere. Et ineptius adhuc est emplastrum interpretum quorun-
dam, qui servos *statu non vi & jure* impediri ajunt, quasi status ser-
vorum non inceperit a vi bellica, & quasi jus gentium aut civile
non impediatur libertatem servorum, & statum servilem legibus
coërceat. Et vereor, ut omne dubium tollatur, si liberum ho-
minem cum aliis definias, qui *carere domino*, quia servi sunt, qui
habent dominum. Hoc pacto enim libertas vel concipitur, quid
non sit, vel pro mera privatione falso ventilatur. Et quid si quis
urget, hoc modo omnes homines in republica servos esse, præ-
ter solum principem, quia principes & sint & dicantur domini
subditorum. Distinctio inter libertatem civilem & personalem
magis intricabit. Libertati opponitur servitus. Ergo & ser-
vitus erit vel civilis vel personalis. Et subditi ergo erunt servi
civiles. Princeps uti etiam quoad personam liber est, ita & sub-
diti quoad personam servi erunt, cum princeps summum jus &
illimitatum habeat in personas subditorum. Quod si distingue-
res inter libertatem & servitutem in territorio reipublicæ & in do-
mo, & sic parum proficeres. Spatium enim laxius & angustius
statum libertatis aut servitutis non mutare possunt. Mancipium
divitis domini, cujus operis dominus in parva villa utitur æque
mancipium est, ac illud, quod omnibus ejus servis & negotiis est
propositum, & ex officio servili perpetuo huc illuc iter facit.

§. XXXV. Quod si subditorum nulla est a servis differentia, *Subditi se-*
ignoramus profecto omnem differentiam inter ingenuos & ser- *cundum*
vos. Ingenuitas enim est status infra majestatem positus, & cha- *ius regum*
racter subditorum qui liberi esse dicuntur. Et profecto, quo plus *Hebræorum.*
dubitamus, eo magis dubii reddimur. Jus regis, quod Samuel
populo Israëlítico exponit, *1. Sam. 8.* expresse dicit, quod servi futuri
sui regis. Qui de moribus tyrannicis gentium finitimarum Sa-
muelem accipiunt & juri huic regio opponunt aliud jus regis
descriptum *Deuteron. c. 17.* illi profecto fluctus movent in simpulo,
& officium regis a jure ejus, potestatem ab obligatione secernere
ignorant, seducti forte doctrina non lepida juris Rómani, vel si

mavis Triboniani, secundum quod obligatio est certa juris species. Petebant Israëlitz regem, ut alia gentes habebant. Deus igitur tum per Samuelem jus regis Israëliticæ exposuit, docuit simul jus regum omnium, adeoque docuit, omnium regum subditos servos esse. *vid. Schickardus de jure regio Hebraeorum, & ejus Glossator ad titulum. Besold. Op. Polit. lib. 2. p. 64. seqq. Martinus Schookius de quadruplici lege regia.*

Nulla distinctio inter tyrannidem & regnum.

§. XXXVI. Quid quod ipsa distinctio inter tyrannidem, imperium despoticum & regnum, quæ tamen gemma est politice vulgaris, videtur simul labascere. Olim monarchæ omnes tyranni appellabantur, quia omnium subditi ab iis, qui in libera civitate vivebant, pro servis habebantur. Hinc toties in declamationibus veterum fit mentio legis de præmio tyrannicidæ, cujus intentionem dum nostri homines ignorant, ineptissime in Academicis de tyrannicidio disputant, & nescio quam distinctiunculam inter tyrannum titulo & exercitio, nullo in disputatione illa usui futuram excogitant. Underot ineptiores quæstiones, quænam requirantur ad tyrannum exercitio, quæ plerumque tyrannum ita describunt, ut in merum evadat ens rationis, quod nullibi terrarum ostendi potest. *Conf. Pufend. de l. N. lib. VII. c. 6.* Regnum dicitur, ubi princeps primario utilitatem publicam curat: tyrannis, ubi propriam. Deus est, non homo, qui primario aliorum utilitatem quærit. Omnes nostrum interesse quærimus, publicam utilitatem prætendimus. Qui aliter de se arbitratur, hypocrita est, qui de aliis, naturam humani generis ignorat. Non est turpe, crede mihi, suam quærere utilitatem, si id absque damno aliorum fiat, multo magis, si cum commodo aliorum, etsi non primario spectato. Faciunt id omnes domini in societate herili. Cur adeo non facerent principes in regno, cum tamen subditi, ut diximus, sint servi. Imo etiam si servi non essent. Eadem est in Academicis tyranni definitio quæ Christiani. Quis tam absurda sibi imaginaretur? Tyrannus est, qui primario suum commodum quærit. Idem etiam Christianus. Nam recta charitas, Christiani etiam, incipit a se ipsa. Res est ex omnibus systematibus nota.

§. XXXVII.

§. XXXVII. Si subditi servi sunt, omnes principes monarchæ erunt domini, & si omnes principes jure suo utilitatem privatam primario spectant, omne imperium unius erit despoticum seu dominatus, adeoque distinctio inter regnum absolutum, civile tamen, & dominatum humi procumbet. Et cur non procumberet? Omnes reges domini simpliciter & in eminentissimo gradu dicuntur. Stabilito imperio sub Domitiano idem titulus radices egit in imperio etiam Romano. Inde Gallorum Sire &c. vid. Dn. Becm. notit. dignit. dissert. 1. c. 4. Besold. Op. Polit. lib. 3. p. 9. & 23. Quid quod cum dominicum imperium soleant appellare tyrannidem legitimam, (Bes. ibid. p. 22. 23.) & modo ostendimus, omnem monarchiam tyrannidem esse, etsi hodie non ita appelletur ob errorem illum Pseudo-eruditorum, facile etiam patebit, omnem monarchiam esse dominatum. Ita & perpetuo vocem usurpat Tacitus. vid. Freinsheim. indic. in vocibus: dominatio & dominus.

Nec inter dominatum & imperium civile.

§. XXXIX. Adulationi & dissimulationi originem debet distinctio inter imperium civile & dominatum. Plinius in panegyrico: *Scis, ut sunt diversa natura, dominatio & principatus, ita non aliis esse principem gratiorem, quam qui maxime dominum graventur.* Et paulo post: *Hic (Trajanus) regnum ipsum, quæque alia captivitas gignit, arcet, ac submovet, sedemque obtinet principis, ne sit domini locus.* Ast quis flosculis hujusmodi principis panegyristarum, h. e. adulatorum publicorum superstrueret sanam doctrinam politicam, præprimis cum ipse Plinius ad Trajanum scribens, non abstinere a domini appellatione. Notius est, quam quod notissimum, Augustum, ne videretur potestatem regiam gerere, quam revera gerebat, domini titulum omnibus modis declinasse. Hujus vestigia calcabat Trajanus, etsi non passibus æquis. Alius & multo impudentior scriptor, (liceat enim theologum Christianum jungere Jcto pagano,) Divus seu beatus Gregorius Magnus, & adulatorum maximus, ad monstram hominis Phocam, imperatorem scribens, inter alias infames adulationes hæc addit: *Hoc interesse inter reges gentium & reipublicæ Imperatores, quod illi servorum domini sint, Cæsares liberorum.* Sed quid sanum ac solidum in do-

Adulatio & dissimulatio non sunt hujus distinctionis.

Strina de liberis & servis expectes ab homine, qui parricidium Phocæ plus quam servili adulatione tantum non laudavit, & gloriam in eacellis super ejus imperio canere angelis mandavit? *Conf. Arnold. Reher-Historie in Phocæ & Gregoria Magna. Becm. & Befeld. dd. 4.*

*Exempla incerta imperii despotici, populi barbari & moratio-
vis.*

§. XXXIX. Exempla imperii despotici, si quæras, pariter se ostendit imbecillitas distinctionis Docuit Aristoteles, *l. Polit. c. 1.* dominicam hanc monarchiam fere semper in usu apud barbaros fuisse, ut qui sint natura servi. Dari servos natura non nego, quin imo statuo reges, nobiles, eruditos, musicos, oratores, duces bellicos, artifices, liberales, fortes, poetas, Jctos, &c. nasci, non fieri. Servorum natura elegans exemplum recenset Lorenz Müller in *der Septentrional schen Historie p. 3.* de rusticis Livonicis, quorum miseræ conditioni cum olim rex Poloniae Stephanus anno 1582. ex misericordia succurrere vellet, atque constitueret, ut, si peccarent, loco immanium verberum, ipsis imponeretur mulcta levis-sima, responderunt, se malle omnia dura perpeti, quam novitatem aliquam contra mores receptos introducere. Sed populos barbaros natura servos esse non concedo, quia notum est, distinctionem inter populos barbaros & moratiores, fastui Græcorum debere originem, qui se solos sapientes & moratiores, reliquos omnes barbaros dicebant, quem fastum postea Romani imitati sunt. Sequioribus temporibus Hispani idem de se gloriantes sub hoc inani prætextu occupationem bellicam novi orbis, etiam in publicis scriptis defendere non erubuerunt. Hodie natio Gallica vel nostra adulatione fere per longissimi temporis possessionem hunc titulum præscriptione acquirit, & Hispanos pariter ac nos vulgaribus proverbis & in variis scriptis tanquam barbaros traducit, ut de Ægyptiis, Sinensibus aliisque populis similia patrantibus jam taceam. Sed jam alibi ostendit dominus Præses, insigne divinæ prudentiæ specimen esse, quod populi moratiores, communiter maxime irrationabili, barbari contra rationabiliori idololatriæ dediti fuerint, & quod palpabiliter monstrari possit, moratiores gentes semper majoribus ac magis horrendis vitiis fuisse deditos, quam populos barbaros. Accedit, quod evidens sit, mul-

multos populos barbaros majori libertate gavisos esse, quam moratiores, quod vel exemplo Germanorum antiquorum, hodie B. H. P. quos honoris causa non nomino, distinctius pater. Turca & Moscovitæ communiter allegantur in exemplum imperii despotici inter barbaros. *Vid. Besold. Op. Pol. 3. p. 26.* Sed & hic tamen multa monenda. Dubium est & valde controversum inter cordatiores, utrum rex Gallia magis dominice imperet suis subditis, ac imperatores Turcarum & Moscovitarum suis. Nota clausula: *Car tel est nostre plaisir*, cujus tanta est efficacia, ut Cardinalis etiam Bullionæus, etiam Romæ in gremio ecclesie, ejus fragrantiam senserit. Alia infinita ut jam taceam. Multa insuper falsa immixta sunt in historiis vulgaribus de moribus populorum, quale illud, quod uxores Moscovitarum non credant, se a mari amaritis, nisi misere vapulent. Multa nobis videntur servilia, quia a nostris moribus aliena. Gravibus verberibus coerceri magnos ministros magnorum Imperatorum, ideo apud nos servile habetur, quia apud nos non moris est, sed soli servi ita tractantur. Ignominia genera enim maximam partem ex moribus arbitrariis aestimantur. Apud Romanos gravior injuria erat alapa, quia servi sic coercerantur, quam fustis, quia militaris pœna genus erat. Eadem observatio & hodie apud nos in usû est, si cum milite gregario res sit. At inter nobiles & studiosos, gravior ignominia est fustis, quam alapa. Ita mores hominum etiam in una natione variant. Honori duxerunt sibi nobiles, si alapa a magno principe data apti declarentur ad subeunda militaria officia, aut in possessionem mittantur majoris dignitatis. Etiam imperatores Romani alique reges Europæi celum se mereri putarunt, si ab infami & pediculoso monacho flagellis caderentur. Non erubuerunt domini dominantium, sed laudi sibi duxerunt, si servi servorum pedes graveolentos osculati sunt. Et nos dedecori esse Russorum magnatibus putamus, si scutica coërceantur a suo Imperatore. Gloriantur Russi se maritos esse suarum uxorum. Moratiores subditi gloriantur, & in sinu gaudent, si principes eorum amori uxorum se insinuaverint. Etiam Neronis, etiam Heliogabali aulici principes suos benignos & pa-

UTES

tres patriæ esse prædicant. Ita mundus regitur opinionibus. Quilibet populus se extollit & alios contemnit, quilibet mores suos admiratur, aliorum pro barbaris habet. Ita suum cuique pulchrum. Ita nondum invenimus exemplum clarum & perspicuum imperii Despotici.

Quid libertas, quid servitus?

§. XL. Quid ergo in tanta obscuritate & incertitudine de libertate dicemus? Proferemus & hic conjecturas nostras, sed paucis. De libertate interna voluntatis hic non agimus, sed de externa, quæ bonis fortunæ annumeratur. Non est libertas hæc facultas faciendi, quod velis, sed imitatur voluptatem Epicuream, quæ non est positio jucunditatis, verum carentia doloris. Ita libertas vera est carentia servitutis. Inde actio pro libertate etiam humana magis negatoria est quam confessoria; inde bestia etiam, qui curam nostram & servitutem evaserunt, naturalem libertatem recuperasse dicuntur. Servitus autem est necessitas faciendi, quod alii velint, & quidem in suam utilitatem. Non quidem in damnum meum, sed abstrahendo an mihi hoc utile sit, an minus. Necessitas faciendi quod alii velint in meam utilitatem, non servitutis sed libertatis species est. Hæc dum neglexerunt Politici & Jcti, omnia turbarunt. Sed pergo. Prætextus, quod ea, quæ ex aliena voluntate necessitate adactus facio, vergant in meam utilitatem, species servitutis est & gravioris plerumque, quia libertatem mentitur, uti gravior morbus est, qui non sentitur. Dantur enim & gradus libertatis & gradus servitutis. Qui pauca in aliorum utilitatem cogitur facere ex parte liber est, qui omnia sponte facit in aliorum utilitatem, is summe liber est. Qui dominum nanciscitur, sic suam quærentem utilitatem, ut servi plane negligat, vel plane aperte eam perdat, is extreme servus est. Qui domino paret, post suam etiam servi quærenti utilitatem, is servitutem tolerabilem servit. Ex his facile judicari potest, de libertatis cum servitute mutatione aut vice versa. Signa externa fallunt. Et potest adeo quis pro libero haberi, qui revera servus est, & pro servo, qui liber est, ut qui dominum nactus est benignum & indulgentem, aut qui sponte facit omnia, quæ a domino desiderantur. Appellari tamen solent

lent in Politicis & Jure homines liberi vel servi secundum id, quod communiter a positis in certo statu signo externo declarato, fieri solet vel debet, non attentis exceptionibus paucis. In his enim doctrinis semper a potiori fit denominatio.

§. XLI. Nunc probam instituamus, an conjectura nostræ sint verosimiles, id est, utrum ex iis facile investigare possimus liberos & servos in societatibus humanis. Incipiemus autem a domo tanquam simpliciore. Paterfamilias liber est, quia in domo a nemine cogitur (id est, cogi debet) ut agat in aliorum utilitatem, sed quæ facit, in uxoris, liberorum, servorum utilitatem, sponte facit. Uxor non serva est, sed ex parte libera, quia pauca cogitur facere ad utilitatem familiæ, tanquam socia mariti, sponte amans liberos, & utilitatem communem rei familiaris quærens, sed quæ tamen sub mariti imperio est & si tum quadam facere cogitur ad propriam simul utilitatem id facit, quia socia est. Liberi sunt revera liberi, etsi multo tempore omnia faciant ex necessitate imposta a voluntate patris & matris, quia omnia hæc faciunt in propriam utilitatem, ut fiant membra socialia. Servi, servi sunt, quia, quæ agunt, agunt in utilitatem domini, dominæ, liberorum. Servi mercenarii non sunt ex parte liberi, quia & hi regulariter, vel omnia vel plurima faciunt necessario ad utilitatem domini. Ergo sunt æque servi ut mancipia, sed, ut diximus, temporarii, imo magis servi sunt, quam mancipia, si secundum mores communes populi dominos benignos hi nanciscantur, illi duros & austeros. Mancipia quin sint veri servi nemo dubitat, modo tamen vivunt in servitute tolerabili, si domini ex more gentis sint benigni, modo in extrema servitute, si domini sint asperi. Quod si manumittantur a dominis, quacunque etiam, modo seria voluntatis declaratione, desinunt simul esse pars familiæ, & sunt liberi, nisi duriores conditiones ex more gentis manumissioni apponantur, tum enim non, nisi nomine, a servis differunt.

*Quis liber?
quis servus
in familia.*

§. XLII. Media societas inter familiam & civitatem est collegium seu universitas quævis, in qua plures sunt patresfamilias. Hi liberi manent, etsi secundum leges societatis illius multa ex necessitate agunt, non tam ideo, quod collegium seu universitas

*Patresfamilias
in collegiis & universitatibus*

*cur liberi
mancant.*

originem sumat ex consensu, nam servi, qui in perpetuam servitutum consensu suo se vendiderunt, nihilominus servi sunt; sed partim quod leges seu pacta specialia collegii, quæ ipsis necessitatem agendi imponunt, non simpliciter pro voluntate aliena haberi possunt, cum vota singulorum in condendis etiam statutis concurrant, & ab initio incertum sit, quænam vota pluralitatem constitutura sint: partim quod illa statuta non respiciant peculiarem singulorum votantium, aut etiam eorum, qui pluralitatem faciunt, sed communem totius universitatis utilitatem.

*Cives liberi
in libera re-
publica. Sub-
diti an liberi
in aristocra-
tia.*

§. XLIII. In civitate, quæ in terminis liberæ reipublicæ manet, ex iis, quæ modo de collegiis dicta sunt, facile apparet, quæ ratione cives omnes liberi sint, etiam si omnes sint subditi, quia scilicet omnes in legum constitutione votis suis concurrunt, adeoque omnes conjunctim summi imperium habent, legesque in democratia satis evidenter respiciunt utilitatem communem vel omnium, vel certe plurium. In illa civitate, ubi pauci imperant, quæ aristocratia dici solet, cum imperantes & subditi hic sint distincti, difficilior inspectio est. Ipsi optimates haud dubie liberi sunt & magis liberi quam cives in democratia. Nam ad se invicem relati, etsi etiam singuli sint subditi, eadem tamen obinet, quæ de civibus in democratia modo diximus. Sed ad plebem relati majori libertate gaudent, dum ipsi soli leges condunt & necessitatem plebi imponunt, nec paria a plebe metuunt, adeoque quæ ipsi faciunt, intuitu plebis sponte faciunt, imo & plurima in ipsorum utilitatem per leges a plebe sunt. Uti enim in democratia jura omnia sunt æqualia, ita in aristocratia non potest non inæqualitas jurium introduci, cum imperantium hic semper sint plures prærogativa præ plebe. Subditi igitur seu plebs non ita liberi sunt in aristocratia quam in democratia, quia multa coguntur facere propter dictam inæqualitatem in utilitatem optimatum. Neque adeo appellantur etiam in politicis cives liberi, uti cives in democratia. Non tamen dicuntur servi, quia quædam leges non solum per prætextum sed & revera ipsorum utilitatem respiciunt, & quia leges multas actiones ipsis liberas relinquunt, neque in hujus ex optimatibus arbitrio est sine consensu colle-

collegii hominibus ex plebe pro imperio aliquid injungere, sunt ergo liberi in gradu quamvis inferiori. Quod si tamen per leges omnes pene actiones plebis sint ligata & contra summa inæqualitate ad eadem vincula actionum non sint adstricti imperantes, nullum est dubium, ejusmodi subditos revera servos esse imperantium, & eo graviores servitutem servire, quo palpabilius est, utilitatem publicam ab imperantibus saltem prætextus loco usurpari, adhuc graviores, si populo persuadeatur, sub tali jugo esse liberam rempublicam. Et adeo si hic liberi sunt dicendi subditi, sunt saltem respectu suorum servorum domesticorum. (Exemplum hujus observationis esse potest respublica Romana post ejusmodi reges, per ea, quæ fufius docet Dn. Præfes lib. 1. de navis Jurisprud. Antejustin.

§. XLIV. In monarchia occurrunt princeps, nobiles seu senatus, plebs. Princeps haud dubie liber est, & quidem in eminenti gradu, quia omnia sponte facit, non dependens a voluntate alterius. Intellego vero principem, qui revera monarcha est, non dependens a senatu, sed eo tantum tanquam consilio utens. Neque enim hic respicio titulum imperatoris, regis, principis &c. Rem ipsam considero, an summam potestatem habeat nec ne. Nec me turbant leges fundamentales. Poterit enim iis non obstantibus summam & absolutam principis potestatem retinere, sive generales saltem articulos contineant illæ de officio principis, sive etiam speciales, modo ipsa participatio majestatis statibus regni per eas non tribuatur, & hi non possint irritas reddere actus principis, legibus fundamentalibus repugnantes, sed saltem intentio sit legum fundamentalium, ut vinculum injiciant conscientiæ principis. Talis princeps revera dominus simul est subditorum suorum, quia ipse leges fert subditis suis in utilitatem suam primario tendentes, etsi per consequentiam etiam tendant in utilitatem subditorum. Nec hic princeps committit aliquid injusti, cum omnes homines natura quærant commodum proprium, & quæ sibi utilia videntur, facile sibi persuadent esse etiam utilia aliis. Quamvis igitur utilitas publica in monarchia vera & absoluta semper prætexi soleat, communis tamen hic regula est,

In monarchia princeps dominus, subditi servi.

est, in salute seu utilitate principis sitam esse utilitatem subditorum, uti a salute domini fere dependet utilitas servorum. Adde, quod in monarchia iudicium de salute publica est penes solum principem, subditis non nisi parendi gloria est relicta, uti in domo iudicium de utilitate familiarum est penes solum dominum.

*Comparatio
domini &
servitutis ci-
vilis cum fa-
miliari, pa-
trisfamilias
& patris pa-
trio.*

§ XLV. Ergo si monarcha est dominus civitatis, sequitur, quod etiam politici tradunt, quod omnes subditi sint servi civiles. Correlatum enim libertatis civilis est civilis servitus. Saltem ostendendum, quomodo servitus civilis differat a servitute domestica. Non melius rem explicare potero, quam quod differant eodem modo, uti domus a monarchia. Monarchia est magna domus. Domus est parva monarchia. Monarchia non est in domo, sed domus in monarchia, ut quæ constat ex pluribus familiis. Hinc princeps tanquam caput monarchiæ non est servus patrisfamilias, sed paterfamilias est servus principis. Princeps nullius servus est, sed omnino liber & omnium dominus, paterfamilias & servus est intuitu principis, & dominus intuitu servorum suorum, & liber intuitu liberorum & uxoris aliorumque plurimorum concivium, qui non sunt magistratus. Servus & famulus domesticus plane non est dominus, nec liber, habet tamen spem libertatis famulus certam, mancipium incertam, uterque spem incertam dominii. Dominus familiarum dicitur paterfamilias, princeps pater civitatis, vel pater patriæ. Uti vero usu politico & juridico paterfamilias quis dicitur non tam in respectu ad liberos, quam intuitu libertatis vel dominii, quod in familia, cujus caput est, gerit, (nam & impubes paterfamilias audit) ita etiam res cum principe se habet. Quis enim & qua fronte assereret, principem dici patrem patriæ, quod subditi sint ejus liberi, nisi unicam illam & primam civitatem, Cainiticam excipias, aut quod etiam si non sint liberi, debent tamen effectu paterno subditos tanquam liberos profiteri. Ignarus est naturæ humanæ, qui talia postulari ab ullo homine. Ipse Deus regem Israëlitis dans hoc non postulavit ab eo, sed servitutem civilem, adeoque & effectum dominicum principis, si non probavit, saltem non improbat. Igitur pater patriæ

patris appellatur, intuitu libertatis & potestatis in patriam, hoc est, homines in patria viventes, ut modo de significatione patrisfamilias diximus. Adulationi panegyristarum aut ipsi Rhetoricæ principum debemus, quod princeps vero patri, subditi liberis sint comparati. Cogita saltem magistratum minorem. Exuenda huic est omnis profopolyphia & affectus paternus, si nolit suspectus esse. Ipse Cain eo momento, quo princeps factus est, desit esse pater, & factus est dominus. Patria potestas natura vel excludit jus vitæ & necis, vel includit. Si excludit, (ut puto,) apertum est, subditos non esse liberis in familia comparandos, quia princeps sine jure vitæ & necis principis saltem nomen mentitur. Si includit, exigua est in domo differentia inter liberos & servos, nisi, quod servi perpetui spem habeant incertissimam libertatis, liberi habeant spem magis fundatam, quod sint post educationem ipsi patresfamilias futuri, a servis autem mercenariis tum plane non differunt. Sic igitur in quaestione præsentis vel litigavimus magis de nomine quam de re, vel etiam hoc respectu injusta esset comparatio inter tales liberos & subditos. Nam subditi monarchæ non habent nisi spem incertissimam libertatis suæ, si scilicet familia regnatricis plane intereat, alias enim mortuo rege, non fiunt liberi, sed mutant saltem dominum, unde hoc intuitu nec regulariter cum mercenariis servis familiæ exacte comparari possunt, sed propiores sunt mancipiis, & homines proprii ipsius principis. Quamvis enim ad dignitates adhibeantur subditi, jam supra tamen diximus, etiam servis familiaribus & mancipiis posse talia officia committi, & sufficit, quod ut dominus pro lubitu potest servo officium adimere, ita princeps monarcha potest pro lubitu officialem suum ab officio dimittere. Nisi in eo differentiam quaeras, quod subditis libera sit emigratio (quamvis nec hoc in regnis absolutis perpetuum,) mancipiis non sit libera potestas mutandi dominum, nam hoc respectu fierent similiores servis mercenariis, qui & ipsi finito tempore dominos saltem mutant, rarissime ipsi fiunt domini.

§. XLVI. Fluit simul ex dictis, quod, si strenue urgeas, esse *Distinctio*
tamen aliquam differentiam inter regnum & imperium despoti- *subditi &*
cum non magni

*momenti in-
ter monar-
chiam despo-
ticam & non
despoticam.*

cum, non enim negari posse, subditos ab uno principe mitius tra-
ctari, ab altero durius, adeoque illum instar patris esse, hunc in-
star domini, concedam equidem prius assertum, negabo tamen
exinde deductam illationem, & contra urgebo, differentiam, quæ
cunque etiam hic subsit, subtiliorem esse, quam ut magnum usum
sit allatura in sapientia civili. Differet enim hoc modo saltem re-
gnum & despoticum imperium uti differunt dominus benignus
& durus. Sed quemadmodum secundum vulgare, pater quam-
vis durus, tamen pater est, ita pari ratione dominus, quamvis be-
nignus, tamen dominus est. Ergo si tu velis principem durum
ideo dominum appellare, quia durus est, & benignum ideo pa-
trem, quia benignus est, ridebit te tertius & vel regnum suum di-
videt in regnum benignum & durum, actuum despotam appel-
labit patrem durum, vel despoticum tuum imperium dividet in
dominatum benignum & durum, ac principem tuum vocabit do-
minum benignum. Uno verbo: subtilitas ista tua nullius est
usus. Sæpe etiam in domo difficile est affectum paternum a do-
minico separare. Multi patres ita duri sunt, ut liberos suos non
magis ament, quam servos, & a liberis etiam timeantur ut do-
mini. Contradantur domini, qui tam benigni sunt, ut servos suos
æque ament, ut liberos, & servi etiam eos venerantur ut patres.
Interim ut supra monitum, quando de utroque secundum regu-
las doctrinæ politicæ aut jurisprudentiæ in abstracto differimus,
nomina damus eorum statui externo, prout signa externa fuerunt,
non prout affectio interna, h. e. quomodo ex natura societatis
esse debent, non prout sunt. Hinc igitur pater durus pater est,
& dominus benignus dominus manet. Adde, quod nec usus
vester, quem in distinctione illa quæritis, sit magni momenti.
Regnum & principem laudatis propter benignitatem, despotam
& dominatum vel vituperatis vel contemnitis propter duritiem.
Quasi benignitas semper foret commendanda, & semper vitupe-
rio sit obnoxia durities. Blanda patrum segnes facit indulgentia
natos, & sæpe stultus amor parentum erga liberos, hos perdens
benignitatis paternæ titulo falso insignitur. Sæpe duro nodo du-
rus quærendus est cuneus, ac uti commune dictum canit: Rusti-

ca

ca gens est optima flens, & pessima ridens: ungentem pungit, pungentem rusticus ungit; ita eadem cantilena canenda est principi, si bene gubernare velit, qui duros nodos & truncos pro subditis habet.

§. XLVII. Maneat ergo firmum, principem in vera monarchia non patrem subditorum esse, sed dominum, & subditos intuitu principis non esse liberos, sed servos. Nec me deterret a veritatis professione calumnia, quam facile olfacio, quasi hæc sint principia Machiavellica, eum in finem inventa, ut principibus saltem adulemur, eosque, jam satis ad id pronos, instigemus, ut subditos non tondeant, sed deglubant. Respondeo siquidem, ridiculum esse, sibi persuadere, quasi disputationes scholasticæ efficaciam habeant eam, ut aulas, quæ alto supercilio despiciunt scholas, alteraturæ sint, uti ridiculum esse jam plures ostenderunt, quasi Machiavelli libri principes corruperint. Nec Machiavellica est doctrina nostra, nec principibus adulari. Convenit ea cum doctrina Samuelis, populum Israëliticum de jure regis informantis, an etiam Samuel Machiavellista fuit? Abuterentur principes doctrina nostra, si prætextu ejus vellent injuria aut injustitia afficere subditos. Maledictus enim est dominus, qui erga mancipium etiam suum non est humanus, mitis, misericors. Sed maledictus etiam est pater, qui nimis indulget liberis. Nec quicquam prodest adversa doctrina ad emendationem principum duritiei adfuetorum. Nam vel gloriabantur, se esse patres quamvis duros, & vel se ideo amare subditos, quia durius eos tractent, secundum vulgatum: je lieber Kind, je schärffer Ruthe; vel culpam duritiei in subditos transferent. Eodem modo se hic res habent, uti in controversia Hornicum Wittebergenfibus de dominio eminente. Neque enim verior Hornii assertio domini eminentis corrumpit principes, neque inanis doctrina adversa de imperio eminente vel obulm prodest subditis.

*Liberatur
doctrina
nostra a
suspicionem
adulationis
& Machiavellismi.*

§. XLIX. Unicum restat dubium, quod an tam videtur de-
disse sententiæ communi de libertate subditorum etiam in mo-
narchia & imperio absoluto. Quis enim sibi persuadere vellet,
homines liberos eo dementiæ esse perventuros, ut libertatem
nem libertate.

*Ossenditur
fons erroris
in sententia
communi de
nem libertate.*

*subditorum
in monar-
chia.*

rem inestimabilem sint vendituri, & magis præsumendum est, sibi patrem voluisse eligere, salva sua libertate, quam dominum ea perditam. Sed facillima est hujus dubii & varia solutio. Initio enim ob modo dicta ista distinctio inter patrem & dominum nihil habet in recessu. Deinde, si singuli absque dementia possunt se in perpetuam vendere servitutem, potest etiam populus idem facere, præprimis, cum similes necessitates possint sæpius urgere integrum populum, ut alterius imperio libertatem suam vendat, quæ necessitant ad vendendam libertatem singulos. Tertio, si absolutum imperium, & cum hoc dominium non transtulerunt subditi in electione in principem suum, non pertinet casus hic ad nostram quæstionem, ubi de monarchia & imperio absoluto loquimur. Deinde supponit hæc objectio falsam hypothesin, quasi monarchia prima sit per electionem introducta, cum tamen contrarium supra fuerit de republica Cainitica ostensum; & potius putarem, me secure quovis pignore certare posse, ne unum quidem dari posse exemplum, quod (1) populus liber, vel etiam optimates, (2) citra vim aut summam necessitatem constituerint, (3) monarchiam, seu imperium absolutum in unum principem transtulerint. Omnes enim monarchæ, qui absolute imperant, debent absolutum hoc imperium, seu stilo magis barbaro absolutezzam vel souverainitatem coactioni & violentiæ, vel si mavis, juri belli, aut facto de facto. Nec est, quod factum Israëlitarum urgeas, regem eligentium. Nam neque ipsi eligebant, sed Deus dabat, neque Israëlita erant populus liber, sed dominum saltem mutabant, neque reges populi Israëliti erant veri monarchæ, destituti videlicet potestate legislativa, jure circa sacra, aliisque pluribus majestatis characteribus.

*Servi domestici
principis, &
horum compa-
ratio ad ser-
vos subditorum
& subditos re-
liquos.*

§. XLIX. Cæterum cum princeps in monarchia sit etiam paterfamilias, & sic ob eminentiam in civitate pluribus servis in sua familia habeat opus, inde contingere potest facile, ut servi illi non omnes sint bello capti, sed ut etiam ex civibus quidam servitio principis domestico se addixerint, adeoque non solum servitute civili ut subditi principi serviant, sed & servitute familiaris ut patrifamilias, & vel ut servi mercenarii, si saltem ad tempus sive

sive certum sive indefinitum principi serviant, vel ut mancipia principis, si se perpetuo servitiis principis dediderint, præprimis si & uxorem & liberos simul in potestatem dominicam principis transfulerint. Hos si ad reliquos servos subditorum referas, nulum est dubium, quin & tales servi principis in tantum emineant, saltem ratione dignitatis, servos subditorum, in quantum ipse princeps dignitate eminet eorum dominos. Quod si vero eos compares ad reliquos subditos, non difficulter intelligitur, quod reliqui subditi, quamvis & ipsi sint servi civiles, videantur quodammodo liberiores esse servis domesticis principis. Cum non solum reliqui subditi saltem simplici vinculo, servi ministeriales principis contra duplici sint ligati, sed & quia ministeriales quoad nullas aut certe paucas actiones sine voluntate speciali principis aliquid agere possunt, reliquis subditis fere sufficit voluntas principis generalissima & communis, aut legibus declarata ad dirigendas suas actiones paucas, plerasque, si non omnes, absque speciali voluntate principis instituunt. Unde quo remotior quis est ab aula & civilibus officiis subditus & paterfamilias, eo liberior est in civitate: contra quo propior quis est principi & quo carior minister, eo majori servituti est immerfus. Neque est, quod putes, doctrinam hanc sapere grillos philosophiæ scholasticæ saltem & umbratilis, neque aptam esse ad sapientiam vel prudentiam civilem, si modo illud observes, distinguendum esse inter monarchiam veram seu absolutam, & inter monarchiæ speciem, ubi rex vel princeps saltem quoad dignitatem eminet populum absque potestate regia, aut certe, ubi populus decreta principis secundum leges fundamentales subinde potest imminuere vel impedire. Ad palatum viventium in vera monarchia non est ista sapientia liberior, quia hic servituti quis magis est adævetus, & dulce ac variis libidinibus se commendans est servitium aulicum, libertas autem genuina & sapiens magis contenta. At in republica liberiori, quæ saltem monarchice administratur, observatio ista magni fit, & in ipsa praxi pro liberioribus habentur remoti a ministerio aulico, pro servis contra vel etiam pro mancipiis ministeriales aulici.

E

§. L. De

*Senatus in
republica
antiquitas
ex senibus
constitit.
Veneratio
senum natu-
ralis. Com-
paratio pru-
dentia &
eruditionis.*

§. L. De principe satis. Pergo ad senatum & nobiles. Hic præter ea, quæ jam *supra §. 19. & 22.* annotavimus, observandum est, in republica Cainitica verosimiliter seniores ad functiones & dignitates reipublicæ fuisse adhibitos. Nam natura humani generis docet venerationem senum antiquissimam esse & fere apud omnes gentes receptam, imo suo modo naturalem esse, quia veneratione digni sunt, quos pro bonis habemus, id est, qui non solum cognitionem boni & mali possident, sed & ad alios homines comparati tantis vitiis non sunt immerfi. Sed senes & longa rerum experientia magis norunt, quid bonum aut malum sit, & vel magis dominari possunt affectibus suis, ne erumpant in actus exteriores, vel certe magis ad dissimulationem vitiorum sunt apti, minimum a voluptatis illicebri, quæ fere sola pro vitio politico habetur, omnium longissime sunt remoti, & ambitionis temperatæ contra ac avaritiæ cautiore signa dant, quorum illa ad regendam rempublicam & tranquillitatem externam, hæc ad acquisitionem opum, omnium rerum sufficientiam & notas frugi patrisfamilias, putantur esse convenientiora. Paucis: Regulariter senes comparati ad juvenes ejusdem status prudentiores his sunt ob diuturnam experientiam, & adeo etiam sapientiores. Nam prudentia & sapientia revera unum sunt. Prudens enim homo non potest esse stultus, & sapiens imprudens, eo ipso, quo imprudens est, stultus est & insipiens. Addo: Senex non eruditus etiam prudentior est, juvene erudito, imo cæteris paribus prudentior esse videtur sene erudito. Probo paradoxum. Omnes fatemur, eruditionem acquiri & doceri in scholis & Academiis. Fatemur prudentiam doceri non posse. Imò si doceri posset, non doceretur in Academiis. Eruditio est scientia universalium sive ea sint in vita civili usui futura sive non. Prudentia est observatio singularium, quæ in vita civili usum habent. Quo altior & subtilior abstractio est, eo censetur quis esse eruditior. Contra quo sensibilibior & vulgarior est experientia, eo magis apta est ad veram prudentiam, (non astutiam,) acquirendam: nam vera prudentia simplex est. Animus hominis ita comparatus est, ut homo quidem possit varia cogitare successive, sed difficulter con-

contraria. Contraria sunt maxime speculationes subtiles, & atenta observatio rerum singularium. Ergo eruditio impedit prudentiam, & prudentia multa eruditione non habet opus. Q. E. D. Exempla omnium functionum civilium, & omnium artium rem illustrent. Quo enim eruditior quis est in omni scientiarum genere, eo minus aptus est ad praxin, eo minus socialis est, & consequenter minus prudens. Contra quo citius quis praxi manum admovet, eo cautior fit, & eo melius rem expedit, etsi fere ineptior fiat ad subtiles & profundas speculationes. Dantur quidem magna ingenia, quæ & prudentia & eruditione excellunt. Sed hæc sunt valde rara, & ad exceptionem pertinent, non ad regulam.

§. LI. Unde non mirum, quod inter regulas sapientiæ civilis inculcetur tam a scriptoribus profanis, quam in scriptura sacra, indicium bene constitutæ reipublicæ esse, si senes sint in veneratione, male, si contemnentur, ut si rex puer sit, aut sapiens quis sit in urbe, qui consiliis suis opem ferre possit eidem in necessitatibus & angustiis constitutæ, sed quem nemo attendat, sed cuius sapientiam reliqui cives vel ignorent, vel contemnant. Nec diffidendum tamen est, sapissime venerationem istam negligi, cuius rei quamvis plurimæ possint esse causæ, quas hic expedire nostri instituti non est, id tamen observasse non erit alienum a scopo, quod in democratia & aristocratia major soleat esse venerationis senum, quam in monarchia absoluta. In hac enim cum regnum sit successivum & adeo princeps juvenis etiam habenas imperii post mortem patris suscipiat, & vero natura humana sic sit comparata, ut bona nostra lubentius partiamur cum iis, qui æqualis sunt ætatis, inde non potest non fieri, ut seniores fere negligantur, & princeps munia sua distribuatur sui æqualibus. Alia ratio est monarchiæ, ubi rex est provectæ ætatis, quamvis & hic varia soleant esse causæ facilius promovendi juniores, quam ubi pauci imperant, aut populus liber est. Id obiter nota, communiter pro illustranda hac doctrina afferri solere exemplum Roboami, sed non convenienter. Erat enim Roboam quadragenarius, & adeo non apte Lutherus videtur eos, qui cum rege educati erant, appellare juvenes aut juniores,

Comparatio monarchiæ cum aliis reipublicarum speciebus, quoad venerationem senum

*Nobilitatis
ad liberos
transitoria
ortus.*

§. LII. Porro, quamvis supra dixerimus, quod ii, qui munia reipublicæ gesserint, seu senatus (qui a senibus, ex quibus est compositus, nomen accepit) fuerint eminenter nobiles, & adeo nobilitas cohæserit muneri, neque ad liberos transferit, prout etiam in pluribus aliis rebus publicis id observatum est; interim tamen secundum naturam hominum fere aliter evenire nequit, quam ut filii senatorum statim in prima educatione prærogativam aliquam habuerint præ reliquis liberis, & non solum a sui æqualibus aliqua venerationis umbra a tenera juventute sint honorati, sed & sæpius ab ipsis civibus ignobilioribus ad captandam parentum eorum gratiam humanius fuerint tractati, quam æqualium liberi. Unde, etsi post mortem parentum hæc æstimatio facile iterum potuerit decrescere, & sæpe natiuitas ipsis impedimento esse ad nanciscendos honores, si parentes eorum multos inimicos sibi parassent, quilibet tamen facile cognoscit, quam non difficulter nobilitas ad liberos transitoria ex nobilitate muneri cohærente ortum ducere potuerit, præprimis si munera non fuerint annua, sed ad dies vitæ concessa. Cum enim in magno honore prius fuerint habiti, qui patrem, avum, proavum senatores ceteri poterant, & horum imagines ostendere, facile postea factum est, ut occasione honoris arrepta rem tanquam jure stricto debitam sibi & suæ posteritati vindicaverint, quamvis haud dubie in aristocratia & monarchia hæc res celeriores semper habuerit progressus, quam in republica libera.

*Nobiles in
monarchia
diverso re-
spectu servi,
liberi, do-
mini.*

§. LIII. Etsi igitur *nobiles* & senatus in monarchia disparis plane, quoad libertatem, sint conditionis a senatu & optimatibus in aristocratia, cum in monarchia non solum singuli sint subditi, sed etiam *servi* principis, quia tamen & in monarchia imperium habent, etsi dependens a principe, in reliquos subditos, hoc respectu *domini intermedii*, & quia illorum actiones plures per privilegium principis magis laxantur quam reliquorum subditorum, hoc intuitu etiam *liberi*, tanquam inter servos principis præcipui, habentur. At nobiles inter se ipsos comparati, cum alii tantum serviant servitutem civilem, alii insuper ex conventionione sint principis *servi domestici vel perpetui, vel temporarii*, (*per dicta §. 49.*) no-

vo respectu dividuntur in *liberos, famulos, & homines proprios* principis.

§. LIV. Restant *plebeji*, h. e. meri subditi, non magistratus. *Simili sed tamen alio modo* Hi quidem uti magis *servi* civiles sunt quam nobiles, quoniam *domini do hac tria nomina par-* tamen servos familiares habent & mancipia, ac horum *domini do hac tria nomina par-* sunt atque sic in familia *liberi*, servis his oppositi ad *liberos* homines referuntur. Imo & ratione civitatis pro *liberis* habebuntur, *participant ple-* qui non sunt *servi domestici* principis & ejus *homines proprii*. *beji.*

§. LV. Denique in monarchia *servi* subditorum domestici *Servi dome-* *perpetui*, uti tantum *servi* sunt, & nullo respectu *domini aut liberi*; *sicuti subdito-* ita de servis *mercenariis* tenendum, quod, uti in comparatione *dominorum quomo-* minorum suorum sunt *servi*, ita in comparatione mancipiorum *do liberi?* ob spem certam exeundi ex conditione *servili*, sint *liberi*, imo cum communiter non tanta soleat esse dominorum potestas in *mercenarios*, etiam aliquo modo intuitu dominorum. Ipsi tamen, quamdiu hanc servitutem *serviunt*, *dominorum*, nomen non participant.

§. LVI. Non injucundum erit tot varios eosque commix- *Scala pradi-* tos significatus servitutis, libertatis, domini in monarchia uno in- *camentalis* titutu tanquam in scala *pradicamentali* sistere confusionis evitan- *dominorum,* da causa, ac paucis inter se comparare. *liberorum,* *servorum in* *monarchia.*

1. Dominus. Liber.	Princeps.
2. Dominus. Liber. Servus.	Nobiles.
3. Dominus. Liber. Servus.	Plebejus.
4. Liber. Servus.	Famulus.
5. Servus.	Homo proprius.

ix his solus princeps, ut vides, liber est & dominus, homo proprius subditorum, solum servus. Famulus diverso respectu liber & ser-

servus. Nobilis & plebejus civis insuper dominus. Habes tria genera dominorum, quatuor servorum, quatuor liberorum. In classe dominorum & liberorum, superiore loco positi reliquos eminent, in classe servorum infimi maximum servitutis gradum habent.

*Distinctio
nobilium, &
plebejorum
pro diversitate
rerum
publicarum.*

§. LVII. Est & in eo præter hæcenus notatas inter tres reipublicæ species differentia: quod in libera republica distinctio inter plebejos & nobiles regulariter non sit tanta uti in aristocratia & monarchia, cum nobiles magistratu seposito vitam privatam degant, agriculturæ vel alii vitæ generi dediti, & plebeji spem magis fundatam habeant, ut & ipsi ad munus magistratum possint adhiberi. Hic igitur character nobilitatis & plebejitatis fere vagus est. At in aristocratia optimates severius custodire solent characterem nobilitatis, & transmittere ad posteros atque magna cura arcere plebem ab imperio, & multa sepimenta ponere, quæ impedimento sint, ne nobiles & plebeji confundantur. In monarchia regulariter quidem principes distinctionem inter nobiles & plebejos conservant, sed non cura tanta ut in aristocratia. Sæpe enim ratio status & studium conservandæ monarchiæ suadet ut plebeji in statum nobilium evehantur, ut nobilium plura genera constituantur, quam in aliis rebus publicis in usu sunt, inde regale nobilitandi. Sæpe eadem cautio impellit principes, ut nobiles deprimant, non ut ordo nobilitatis plane extinguatur in monarchia, quod est ex rebus politice impossibilibus, sed ut saltem mutetur. Hinc regulariter antiquæ nobilitatis suppressio, est evectio plebejorum in privilegia antiquorum.

*Favor libertorum
secundum illam
diversitatem
diversus.*

§. LIX. Pari ratione & quod libertos attinet, seu qui servi & homines proprii esse desierunt, in republica libera rarissime fiunt participes juris civitatis, & a servis ipsis non multum differunt. In aristocratia manumissi quidem non difficulter accipient jura civium plebejorum, sed difficile transibunt ad classem nobilium. In monarchia vero variæ causæ nec infrequenter intervenire possunt, ut saltum faciant a statu servitutis ad summum gradum nobilitatis, quas prolixius hic exponere instituti non est. Exempla prostant apud omnes gentes. Ex his fontibus etiam habebis ratio-

tionem antiquæ apud Romanos distinctionis inter liberos, latinos, dediditios &c. & cur Imperatorum tempore hæc distinctio fuerit sublata.

§. LIX. Fundamentis hisce jactis jam videamus servos *De servis & Germanorum & liberos homines.* Incipiamus autem a Julio Cæ. *liberis hominibus.* Hic *lib. 6. de bello Gallico cap. 13. & 15.* *In omni Gallia, inquit, nibus Gallo- hominum, qui aliquo sunt numero, atque honore (ut civium loco ha- rum locus beantur) genera sunt duo, (quæ quodammodo correspondent cum Cæsaris cum senatu & sacerdotibus Romanorum.) Nam plebs (quæ apud Ro- succincta manos novum & tertium, aut, si equites Romanorum adnumeret, periphrasi. quartum faciebat) pene servorum (nostrorum, i. e. Romanorum) habetur loco, quæ per se nihil audeat (uti plebs Romana secessionibus multis senatus plebiscita & alia privilegia extorsit) & nulli adhibetur consilio (adeoque civium numero plane non habetur in republica alias libera, sed serviti conditione apud Gallos est.) Ple- rique (ex hac plebe) cum aut ere alieno, aut magnitudine tributorum, aut injuria potentiorum premuntur, sese in servitutem dicant nobilibus, (equitibus & Druidibus.) In hos (adeo) eadem omnia sunt jura, quæ dominis (etiam Romanis) in servos. Sed de his duobus generibus (nobilibus) alterum est Druidum, alterum equitum. Illi rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata procurant &c. Alterum genus est equitum, ii, cum est usus atque aliquod bellum incidit, omnes in bello versantur, atque eorum, ut quisque est genere, copiisque amplissimi, ita plurimos circum se ambactos clientesque habet, hanc unam gratiam potentiam noverunt.*

§. LX. Rides, quod de Germanorum servis & liberis actu. *Gallorum & ri incipiamus de Gallis dicere, cum tamen ipse Cæsar d. 1.6. c.21. Germano- dicat: Germanos multum a consuetudine Gallorum differre, & Besol- rum mores dus Op. Polit. lib. 4. cap. 11. p. 86. non sine ratione notaverit, Ger- hac in re an manorum civitatem docente Tacito ex plebe & nobilitate confla- diversi fue- tam melius institutam fuisse, quam Gallorum veterum, qui se- rint. cundum Cæsarem nulla plebis habita ratione, quæ servorum loco fuerit, ordinis saltem Druidum & equitum habuerint. Sed ni- hil muto.*

*Ostenditur
non fuisse.*

§. LXI. Nam ut taceam Germanorum mores quantumcunque etiam a Gallicis differant, non tamen tantum eos differre, quantum differunt a Romanis, ex quorum tamen jure & moribus pro dolor! mores Germanorum nostrorum exponi solent: insuper id verius est, quod Strabo notavit *Geogr. lib. 7. Germanos a Gallis parum differentes esse, si virtutis, corporum magnitudinis & fulvi coloris excellentiam spectes. Sed & forma & MORIBUS & victu adsimiles esse Gallorum, itaque recte videri Romanos hoc nomen eis indidisse, cum eos fratres esse Gallorum voluerint ostendere.* An autem Cæsari contrarium asserenti tuto satis hac in re fides haberi possit, cum Cluverio *Germ. antiq. l. 1. c. 3. f. 25. & 27.* dubitare liceat, cum innumeris hodie convinci possit argumentis, non sine ratione Asinium Pollionem eum de negligentia in conscribendis commentariis adhibita reprehendisse. Adde, quod ipse Cæsar dum post recensitos Gallorum mores, Germanorum consuetudinem ab his diversam esse dicit, saltem de iis momentis sit intelligendus, in quibus differentiam esse ostendit, ac circa divisionem gentis in nobiles & plebejos; & quod plebs fervorum loco fuerit habita nihil diversum norat, nisi quod Druides seu sacerdotes Germanos non habuisse asserat, in quo tamen capite Cæsar a Cluverio *l. 1. c. 24.* & aliis passim refutatur. Denique quod Besoldum attinet, sequentia ostendent, Gallos Cæsaris & Germanos Taciti eosdem ordines populi agnovisse, & saltem Besoldum fuisse deceptum diverso plebis significato, quo aliter Cæsar utitur, aliter Tacitus, ille pro servis, ut constat, alter pro ingenuis & nobilibus inferioris dignitatis, ut mox videbimus.

*Cluverii ex-
positio de sen-
su Cæsaris
rejjicitur.*

§. LXII. Videamus potius de sensu verborum Cæsaris, & utrum recte periphrasi nostra ea explicaverimus, Cluverii *d. f. 23.* de illis ea est sententia. *Omnem Gallie populum intra distribuit Cæsar genera, quorum unum fuit Druidum, alterum equitum, tertium plebis. Equitum hic vocabulum civile magis cenſeo quam militare, quemadmodum omnis populus Romanus in patricios, equites & plebem distinctus fuit. Nos Gallorum antiquum populum si Germanico distinguerimus: Der geistliche oder der Pfaffen Stand, der Ritter Stand und der gemeine Pöbel. Sub equitum vocabulo pedites quoque milites*
con-

comprehendi Cæsari quis dubitet? alioqui omnem Gallorum militiam, solo, ut ante dictum, equitatu constituisse credendum foret, quod oppide quam absurdum & Cæsaris aliorumque narrationibus maxime contrarium. Quæ de equitibus observavit Cluverius, recte, ut puto, se habent, & notari merentur, cum Cæsar utique videatur (uti supra de Tacito observavimus) de Gallis loqui in comparatione ad mores Romanorum. Quod autem ad triplex illud Gallorum genus attinet, quod Cluverius ex verbis Cæsaris exsculpere vult, in eo videtur magis classes populi Romani in mente habuisse, quam verba Cæsaris ante oculos posita. Nam cum Cæsar expresse divisionem Gallorum opponat ordinibus Romanorum, & duo saltem genera eorum esse dicat, nescio, cur Cluverius servos Gallorum inter ordines populi referre velit, nisi pariter dicas, eum voce plebis ejusque usu latino ex moribus Romanorum desumpto, deceptum esse. Alias si Cluverii expositio procederet, possemus papisticam illam apud Germanos hodiernos divisionem in *Lehr- Wehr- und Nehr- Standt*, egregie illustrare, præprimis cum ea, quæ Cæsar ibidem de Druidum autoritate ac potentia, ac Gallorum superstitione tradit, ab hodiernis etiam moribus nostris parum aliena sint.

§. LXIII. Igitur simplicissime dicemus secundum mentem *Cæ. Vera mens* Cæsaris, apud Gallos fuisse plebem & nobiles. Plebem constituisse ex *Cæsaris. Am- bacti, & Sol- durii.* servis. Nobiles fuisse vel sacerdotes vel milites. Igitur ista hominum tria genera, quæ apud omnes gentes deprehenduntur per dicta §. 21. nobiles, ignobiles, servi, seu magistratus, patresfamilias, servi, etiam fuere deprehensa apud Gallos. Servi agriculturæ aliisque officiis vilioribus operam dederunt. Equites militarunt, sacerdotes, si Cæsari credendum, soli magistratuum functiones administrarunt. *vid. Cæs. d. 1.6. c. 16.* Igitur apud Gallos, uti apud omnes populos liberos, fuerunt servi & domini, seu quilibet liberi cives, & hi vel milites, vel iudices & sacerdotes. Servos ipsos quidem seu plebem duplicis videtur facere generis, cum primo plebem in genere dicit servorum esse loco, deinde plerosque ex plebe (ergo non omnes) esse servos. Sed vel videtur Cæsar non intellexisse satis diversa servorum genera apud Gallos & Germanos, vel conciliari posse,

posse, si sub plebis voce accipias etiam libertos, qui, ut mox videbimus, etiam post manumissionem apud Germanos magis servi, quam liberi erant, ac jura civitatis Germanicæ non acquirebant, & ad hanc classẽ etiam referas illos ambactos & clientes, quorum & ibidem Cæsar meminit. *Ambactum* Ennius referente Festo Pompejo lingua Gallica servum significare tradidit. Etiam nunc in Flandria & Brabantia item in Hollandia & conterminis regionibus dicitur ein *Ambacht*, quod illi quidem opificium intelligunt, ut opificem einen *Ambachter*. Ita Otfridus in evangelio ambachten pro operari Cluver. *Germ. ant. lib. 1. c. 8. f. 54.* qui tamen postea *cap. 41. f. 277.* non accurate hos ambactos comparat cum clientibus antiquis Romanorum, qui ingenui & cives erant, cum ambacti hi potius essent servi, aut servorum loco liberti. Et sic etiam intelligendus Diodorus *lib. 5.* ubi de Germanis ait, quod *ministros liberæ conditionis in bella secum ducant, ex egenis dilectos, qui rhedariorum & propugnatorum officium eis præsent.* Ergo milites hi revera servi aut servis propiores quam liberis fuerunt, & pacis tempore officia exercuerunt. Quod ulterius illustratur, si quis consideret, quæ Cæsar de solduriis tradit *l. 3. c. 22.* quorum hæc fuit conditio, ut omnibus in vita commodis cum his fruantur, quorum se amicitia dederunt, sed, si quid eis per vim accidat, aut eundem casum una terant, aut sibi mortem consciscant. Vides hic describi revera servos quosdam mercenarios a mancipiis parum differentes, quorum spes omnis a felicitate & infelicitate dominorum suorum dependet. Ergo soldurii cum ambactis fere iidem: & non inepte Cluverius ab hac voce Germanorum *Soldner* & *Soldaten* deducit, vel potius soldurios ab antiquo Germanorum *Sold* *d. l. 1. cap. 8. f. 55.* Magis huc pertinet, quod eodem *ibid.* notante Polybius *lib. II.* tradat, Gallos sua lingua conductitios milites appellasse *Gasatos*, qui certe nihil aliud sunt, quam *Gasati* Germanorum, adhuc hodie noti, veri servi, ut postea videbimus.

*Doctrina
Taciti: de
viciis vet.
Germano-*

§. LXIV. Relinquamus autem Cæsarem, & jam ad Tacitum progrediamur melius instructum de moribus Germanorum. Hic ostendemus, Germanorum servos & liberos seu ingenuos ita distinctos fuisse, quod omnes rustici fuerint servi vel liberti, & li-
berti

berti tamen magis servi quam liberi, liberi vero & ingenui omnes *rum & edi-*
 nobiles seu cives reipublicæ liberæ, nisi quod ii, qui magistratu vel *ficiis,*
 militari vel bellico fungerentur, eminenter nobiles dicti fuerint.
 Hoc autem, ut eo melius intelligatur, ab initio id notandum est,
 quod ait Tacitus *cap. 16. Nullas Germanorum populis urbes habitant,*
fatis notum est, (quam sententiam contra objectionem ex Cæsare
 & communem conciliationem bene defendit Cluverius *lib. 1. c. 3.*
f. 83. seq.) *ne puti quidem inter se junctas sedes. Colunt* (singuli patres-
 familias agros) *discreti inter se* (multo agrorum intervallo) *ac diverse*
 (etiam quoad habitationes eligendas) *ut* (nimirum huic) *sons, ut*
 (alii) *campus, ut* (rursus alii) *nemus placuit.* (Quod uti plane
 a moribus urbanis diversum est, cum Romæ & in aliis urbibus pa-
 tresfamilias habeant junctas ædes vel certe parvo spatio insulæ
 intermedio secretas, ita & adhuc aliud notabile est observandum,) *)*
Vicos (ipso in quorum singulis singuli patresfamilias habitant)
locant (i. e. collocant, neque enim loquitur de locatione condu-
 ctione,) *non in nostrum morem connexis & coherentibus adificiis; suam*
 (non solum dominus sed &) *quisque* (servorum) *domum spatio* (ali-
 quo notabili & largo) *circumdat, sive* (hoc faciant) *adversus casus*
ignis remedium, sive inscitia edificandi, (quod non est improbable,
 quia adhuc hodie in multis magnis urbibus hæc inscitia ædifican-
 di apparet.) *Ne cementorum quidem apud illos, aut regularum usus* (sed
 straminibus domos tegunt) *Materia ad omnia utuntur* (servi potis-
 simum) *informi, & circa speciem ac delectationem,* (Tacitum hic lo-
 qui de materia, ex qua hirundines nidos faciunt, *Dreck und Leje-*
men, non de ligno informi, ut exponit Cluverius *d. 1. p. 86.* & in
 figuris passim ita delineari curavit, cuilibet patet.) *Quaedam loca di-*
gentius illinunt (præprimis domini) *terra ita pura ac splendente, ut*
picturam ac lineamenta colorum imitetur. (Qua descriptione, an Ta-
 citus argillam variorum colorum, ut vult Cluverius *d. c. 13. f. 88.*
 annon potius certam calcis speciem intelligat, qua ad dealbandos
 parietes adhuc hodie utimur, alii viderint.)

§. LXV. Vides hic describi domos antiquas dominorum, *Notatur*
 & casas servorum, seu eorum, quos hodie vocare solemus nobiles *Cluverius,*
 & rusticos. Unde simul patet, ad errata Cæsaris Cluverio præter- *asserens Gar-*
 vifa *uatos singu-*

his annis habitationem mutasse.

visa pertinere, quod dicit, & Cluverius sequitur, *d. c. 13. f. 87.* ac si olim non licuerit Germanis longius anno remanere uno in loco incendi causa, *lib. 4. § 6. de bello Gallico.* Et si enim ædificia veterum Germanorum fuerint valde simplicia, prout & hodiernum sunt in vicis, ista tamen descriptio, quam dat Tacitus, & quæ cum habitationibus rusticorum nostrorum valde est conveniens, ostendit, non posse commode homines ita habitantes singulis annis locos mutare, & singulis annis de novo ædes extruere. Potius Cæsar non videtur commode intellexisse narrationem ipsi de agricultura Germanorum factam, uti pariter prave & ad mentem Cæsar's intelligunt interpretes Taciti, (etiam ipse Cluverius, etsi locum Taciti post Lipsium *d. f. 87.* recte emendaverit,) quæ de agris Germanorum docet *cap. 26. Agri pro numero cultorum* (hoc est dominorum) *ab universis per vicos* (non per vices ut vulgo secundum errorem Cæsar's,) *occupantur* (h. e. ab universis quorum singuli singulos vicos inhabitant) *quos mox inter se secundum dignationem* (prout quisque vel nobilis vel plebejus) *partiuntur.* *Facilitatem partiendi camporum spatia præstant.* *Arva,* (quibus sola seges imperatur ut statim seipsum exponit Tacitus) *per annos mutant,* (hoc male) eo trahit Cluverius post alios, ac si domus etiam per annos mutant, cum tamen respiciat Tacitus auf die Acker die brache liegen) & (hac mutatione, qua plurimi agri per annos inculti jacent, non obstantè, tamen iis) *superest ager,* (quæ omnia se aliter habebant apud Romanos. Quod autem superfit ager non mirandum.) *Nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contendunt* (quemadmodum Romani) *ut pomaria conserant &c.*

De servis Germanorum per aleam.

§. LXVI. His ita prænotatis, quod Germani non habuerint cives urbanos vel urbicos, sed omnes vicinos seu campestres, facilius intelligemus, quæ postea de dominis & servis differit *cap. 24. § seq.* & simul rationem reddemus, cur præcedenti loco Taciti de ædificiis, notas ibi positas intersperferimus. *Aleam, quod mirere* (secundum mores Romanos qui post prandium vel ebrii faciebant & inter ludicra,) *sobrii inter seria* (& quando de negotiis communibus deliberant) *exercens, tanta lucrandi perditione temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu* (liberi, nam

nam servi de corpore, quod domini est, ludere nequeunt) de libertate & de corpore contendant. Victus voluntariam servitutem adit, (&) quamvis junior, quamvis robustior, (non resistit tamen, sed absque renitentia) alligari se ac vincire patitur. Ea est in re prava pervicacia (secundum mores nostros, quibus partim prohibitum est, ne quis liber se in servitutem alii vendere, multo minus per aleam, quæ interdicta est & nullam actionem vincenti dat, tradere possit. Aliud longe est apud Germanos. Cum enim illis non sit prohibitum libertatem vendere, & alea ludere, hanc patientiam ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, (seu aliis Germanis vendunt, non enim credo, eos tales vendidisse facile hostibus aut exteris) ut se quoque pudore victoria exsolvant.

§. LXVII. Ceteris servis (in bello captis) non in nostrum morem De reliquis descriptis per familiam ministeriis (vide supra §. 28.) utuntur (talia enim servis, ministeria ipsi, tanquam gens barbara, apud quam nec tantus luxus est, non habent,) suam quisque sedem (in vico ab ædibus domini separatam,) suos penates (incogitanter Tacitus penates Germanorum & hic immiscet, & cap. 15. num. 2. de legata domus & penatium, & agrorum cura feminis senibusque: cum tamen ipse c. 9. n. 2. docuerit aliter. Ceterum nec cobibere parietibus deos, neque in ullam humanioris speciem assimilare, ex magnitudine celestium arbitrantur) regit, (id est, præest uxori & liberis, ac suum agrum a domino ipsi assignatum possidet. Frumenti (vel ex agris domini per operas parandi, vel ex agro proprio domino dandi) modum dominus (ipsi servo dicit. Eadem est ratio) aut pecoris aut vestis. (Nam & pecudes domini custodit, prout dominus statuerit, & vestes domino facit, prout hic voluerit, vel de bonis propriis domino pecora aut vestes donat secundum placitum domini. Qua in re servus Germanorum aliquo modo colonis Romanorum similis est, dum ista servo dominus) ut colono injungit, & servus hactenus (saltem) pares, (in reliquis autem negotiis suas actiones proprio ex arbitrio, si modo quod tempus superest, dirigit.) Cetera domus officia (culinaria & similia, quoniam pauca sint & pro simplicitate gentis fere nulla) uxor, ac liberi exequuntur.

*Illustrantur
dicta ulteri-
us ex Seneca
& alio loco
Taciti.*

§. LXIIX. Habes iterum in descriptione dominorum & servorum descriptionem nobilium ac rusticorum. Illustrat dicta Seneca epistola 47. Varians clade, quam multos, splendidissime natos, servorum per militiam auspicientes gradum fortuna depreßit, alium ex illis pastorem, alium custodem casa (id est, servos apud Germanos) fecit. Huc pertinent etiam, quæ Tacitus paulo ante cap. 20. n. 3. dixerat. Dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas (ut apud Romanos. Nam præterquam, quod, ut modo notaverat, sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis & nutricibus delegat, insuper) inter eadem pecora (per diem ludunt, noctis tempore) in eadem humo degunt (non separati videlicet cameris, ut apud Romanos. Neque enim credo, Germanos ingenuos inter pecora in stabulis cubasse, ut communiter intelligunt, etsi etiam depingi curavit Cluverius: Posses etiam forte non incommode illud: in eadem humo degunt, de conversatione diurna liberorum ingenuorum cum servis explicare, in hunc sensum: Des Juncfern Kinder bringen ihre Zeit in der Jugend mit den Baur-Kindern unter dem Viehe zu, oder wälzen sich mit ihnen den Tag über auf der Erden herum,) donec ætas (adultior) separet ingenus (a servis, ac bellica) virtus agnoscat (vel omnibus agnoscendum præbeat, magnam esse differentiam apud Germanos inter liberos & servos.)

*Potestas Ger-
manorum in
servos.*

§. LXIX. Quemadmodum autem servi Germanorum quoad ministeria & acquisitionem bonorum multum differebant a servis Romanorum, ita etiam differentia erat intuitu coercitionis & potestatis in corpora servorum. Ita enim pergit Tacitus: Verberare servum, ac vinculis & opere coercere, (quamvis liceat dominis æque apud Germanos, quam Romanos, apud illos tamen partim, quod non sint in una domo servi cum dominis, partim, quod Germani sint domini benigniores, partim quod servi ob simplicitatem vitæ non ad tantam nequitiam irritentur, valde est) varium. (Quod jus vitæ & necis atinet, & illud habent Germani, quamvis & hoc ipsum rarius exerceant. Quippe occidere (quidem) solent (quandoque servos: sed hoc non faciunt ex animo deliberato uti apud Romanos moris erat: igitur id fit) non disciplina & severitate, sed impetu & ira ut inimicum, (si forte objurgaverint, & servus verbis minus

minus humilibus aut rusticis irritaverit dominum, aut etiam factis,) nisi quod (in hoc conveniant mores Germanorum cum moribus Romanorum & aliarum gentium, quod dum servos interficiunt,) impune (faciant. Nam tempore Taciti nondum Antoninus Imperator dominis jus vitæ & necis ademerat.)

§. LXX. Videamus etiam libertos. Ita Tacitus: *Liberti non Liberti Germanorum.* *multum supra servos sunt, (ut adeo nec mercantur liberis hominibus adscribi. Nam) raro aliquod momentum in domo, nunquam in civitate (peragunt. Sed in domo cum uxoribus & liberis curam agrorum domesticorum gerunt, aut etiam frumenti modus aut pecoris ipsi a dominis, ut colonis injungitur, moderatius tamen quam ipsis servis; in civitate vero nunquam pro civibus habentur, aut in comitiis de negotiis communibus deliberant, ut iterum fallat Cluverius, qui d. c. 15. p. 104. liberos libertorum libertinos pro liberis fuisse habitos statuit, magis ad mores Romanorum quam Germanorum.) Exceptis dumtaxat iis gentibus, quæ reguntur. Ibi enim & super ingenuos & super nobiles ascendunt (gratia principis, uti id etiam apud Romanos jam tempore Taciti frequenter acciderat,) apud ceteros (vero Germaniæ populos istis modo memoratis libertis) impares libertini (qui hic synonymice eum ipsi libertis sumuntur,) libertatis (saltem) argumentum (vel umbra) sunt. (ut olim apud Romanos liberti dedititii.)*

§. LXXI. Quæ hæcenus & de servis & de libertis Germanorum diximus ex Tacito, simul obiter docere possunt, quam in alienum plane sensum torqueant vulgo Tacitum interpretes, Alexander ab Alexandro. *Notatur Alexander ab Alexandro.* Ita enim post alios Alexander ab Alexandro *lib. 3. dier. Genial. c. 20. p. m. 775. Germanis verberare servum afficere, aut vinculis coercere habetur nefas, (contrarium docet periphrasis nostra §. 69.) apud quos laxior servitus erat, & hoc falsum esse docebit paraphrasis Taciti supra §. 67. si eam accurate consideres: deceptisse enim videntur Alexandrum verba Taciti ibi exposita: Et servus hæcenus parer. Quod ulterius patebit, si conditionem rusticorum, qui homines proprii sunt, compares ad conditionem servorum Romanorum,) & libertinis pene pari. (Libertinos Romanos intelligit Alexander. Ergo & hoc falsum, Modo enim ostendimus ex Tacito, libertos Ger-*

Germanorum non esse liberos sed servis pares, tantum abest, ut servi Germanorum fuerint pares libertinis Romanis,) *quippe sibi acquirunt servi* (at hoc non esse characterem libertatis docuimus §. 27. & quod homines proprii acquirunt sibi, illud nemo servorum Romanorum cuperet, si hac conditione libertatem talem acquirere deberet,) *& peculium habent*, (& peculia etiam habebant servi Romani.) Et tamen commentatores in istum locum Alexandri notant: Totum eum locum desumptum esse ex Tacito de moribus Germanorum.

Germanorum nobiles, reges, principes, comites, plebs.

§. LXXII. Erant ergo antiqui Germanorum servi pariter ac liberti, nihil aliud, quam quos hodie agricolas & rusticos appellamus, contra domini omnes, quos hodie nobiles dicimus, quod vel ex voce *Junker* apparet, quæ antiquitus videtur filiis dominorum data, quasi domicellos dixeris. Nec est, quod opponas Taciti locum modo datum, ubi ingenui & nobiles secernuntur tanquam diversi, quod & ni fallor, alibi facit. Nam ad hoc facile responderi potest ex iis, quæ §. 22. diximus. Per nobiles enim intelligit duces bellicos & magistratus Germanorum jura reddentes, reliquos ingenuos plebis nomine appellat, in eo plane diversus a Cæsare, qui magis apte ad mores Germanorum servos plebem dicebat, & equites, hoc est, milites quosvis, quales erant omnes ingenui plebi opponebat. Ita multa Taciti loca lucem accipient. Cap. 7. dicit. *Reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita & libera potestas, & duces exemplo potius quam imperio præfunt.* Cap. 11. *De minoribus rebus principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur.* Et paulo post, *mox rex vel princeps, prout atas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur.* Et Cap. 12. *Eliguntur iisdem comites & principes, qui jura per pagos, vicosque reddunt. Certi (ita enim legendum esse pro centeni erudite docuit Brummerus in erudito tractatu de scabinis,) singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas adsunt.* Mox: Cap. 13. *Insignis nobilitas aut magna patrum merita principis dignationem etiam adolescentibus assignant. (Confer quæ supra notavimus §. 52.) Ceteris robustioribus ac jam pridem probatis aggregantur, nec robor inter comites adspici. Item: Principes pro victoria pugnant, comites pro principe.*

§. LXXIII.

§. LXXIII. Cogitabam & hæc loca periphrasi illustrare. Sed *Ubi notata* tempus monet, ut ad finem properem. Igitur illud saltem noto: *quædam* Tacitus in denominandis non solum *nobilibus & plebe* magis ad *facultates* in statum Romanum, quam ad mores Germanorum respexit, sed & *Tacito*. eadem observatio facienda in voce *regis, principis, ducis, comitis*. *Regis* vox parum apta ad populum liberum & gentes, quæ *non reguntur*, ut ipsius verbis utar in §. 70. expositis. A Romanis etiam titulus regis Germanorum & alibi ducibus datus, ut Ariovisto apud Cæsarem *lib. 1. c. 43*. Sumit regis vocem itaque ut synonymum principis, & principem vocat, qui jura reddit in pace. Regem duci quasi præfert more Romanorum, ubi duces militares dependebant a senatu. Nam apud Germanos etiam illo tempore ducum autoritas major videtur fuisse, quam magistratum, jura reddentium, qui postea comites dicti. Per comites intelligit scabinos. Imo ipsos principes mox videtur cum ducibus miscere, & comites, in jure reddendo principibus adstantes cum comitibus ducum, vel plane etiam cum ambactis & solduriis.

§. LXXIV. Constitueram initio, absoluta doctrina Taciti de servis Germanorum eorumque libertis ingenuis, nobilibus &c. etiam certas periodos subsequendum seculorum ad nostra usque tempora percurrere atque ostendere, an aliquam & quantam mutationem mores Germanorum circa liberos homines & servos passi fuerint. Jam cum præter intentionem meditationes nostræ in fundamentis jaciendis nimis excreverint, atque angustia temporis non permittat, ea, quæ restant, eadem diligentia absolvere, ne statim filum hic plane abrumpam, saltem adhuc brevissimis addam, qua methodo putem incedendum esse, si quis istam doctrinam, prout *Jctum* Germanum decet, velit perspicue explicare, & postea observatiunculas quasdam rei præsentis inservientes saltem ductis eum in finem primis lineis addam.

§. LXXV. Cum igitur ex hæcenus dictis constet, in statu *Status liberorum & servorum* monarchico statum servitutis & libertatis in quibusdam alterari *servorum*, ac diversum esse a statu eodem in republica libera, inquirendum *sub initio* foret, an sub initiis primi regni Francici etiam tale contingere *regni Francici* possit, antequam reges Francorum fidem christianam profiterentur, & ap

Cur abbreviata methodus in eis, quæ dicenda restant, exponitur.

& an in aliis populis Germanis, aut qui ex Germania alias regiones Europæ occuparunt, & regno Franciæ non fuerint subiecti illo tempore quid diversum a moribus Francorum notabile occurrat.

*Sub primo
regum Fran-
ciæ Christia-
nismo.*

§. LXXVI. Tum pergendum esset ad periodum regum Francorum a temporibus Clodovæi, qui primus christianæ religioni nomen dedit, ad tempora Caroli M. Hic ostendendum foret, quam mutationem, non ubique in melius, illa pseudo-christiana religio, cujus directores erant episcopi papales, introduxerit in statum etiam publicum, & qua ratione horum instinctu urbes in Germania originem sumserint, & quæ mutatio inde, per translatos in istas novas urbes libertos atque aulam regiam, non ingenuis ipsis & nobilibus eminentioribus in statum libertatis & servitutis etiam, fuerit derivata. Ubi magnus dicendi campus se offeret, de statu tertio Germanis hactenus incognito, civium urbanorum inter dominos & servos antiquos, seu nobiles & rusticos quasi intermedio, deque variis classibus civium urbanorum. Ostendendum etiam esset, an ea mutatio affecerit etiam Saxones & alios Germaniæ populos, colla sua jugo papali huic non subjicientibus.

*Sub Carolo
M. & regno
Carolida-
rum.*

§. LXXVII. Tertio consideranda essent tempora Caroli M. & ejus successorum, & hic inquisitionem mereretur, quanta incrementa sub his imperatoribus sumserit ista mutatio ab episcopis Germaniæ introducta, & quænam jura servorum & libertorum hic fuerint, ducum item Germanorum, comitum & missorum regionum &c.

*His tempori-
bus semper
servos veros
apud Ger-
manos man-
sisse.*

§. LXXVIII. Uti autem hic plurima suppeditabunt partim historici, qui vitam & res gestas regum Francorum descripserunt, partim leges antiquæ Alemannorum, Bojoariorum, Longobardorum &c, item Capitularia regum Francorum & Codices Lindembrogii, ac Baluzii, item Lehmanni Chronicon Spirense, varia item Conringii scripta, & dissertationis Hertianæ de hominibus propriis primum caput, ac quæ dominus Præses in dissert. de jure dandæ civitatis jam præoccupavit; ita tamen re ubique probe expensa patebit, servos veros (etsi non Romanos) his temporibus Germanos in personis rusticorum suorum retinuisse, atque etiam si illis temporibus inter rusticos & liberti fuerint, ac distinctio inter servos casatos & non casatos seu gasindos vel ministeriales, item

Fisca-

Fiscalinos, &c. obtinuerit, ac præterea, etſi in urbibus etiam opi-
fices & caupones fuerint vel liberti, vel ſervilis conditionis, revera
tamen neutros potuiſſe ex principiis juris Germanici ad claſſem
hominum liberorum & nobilium ac civium referri, ſed hos omnes
fuiſſe ſervos veros. Tantum abeſt, ut verum ſit, quod communi-
ter aſſeritur, ac ſi per Carolum M. aut per doctrinam chriſtianam
ſervitus in Germania ſit abrogata, ut potius conſtet, nullos homi-
nes ſervos ſuos rudius tractaviſſe episcopis.

§. LXXIX. Quarta periodus inchoanda eſſet a temporibus *Status libe-*
Henrici aucupis ad tempora interregni. Cum enim hic imperator *rorum &*
ſub prætextu defendendi Germaniam contra irruptiones hoſtium, *ſervorum,*
rei plea animo propriam potentiam ſtabiliendi, multas urbes potis- *a temporibus*
ſimum in ſinibus Germaniæ conderet atque ad eas civibus imple- *Henrici au-*
das nonnum quemque agricolarum, i. e. ingenuorum ſeu nobilium *cupis ad*
ex agricultura viventium, cum ſervis ſuis in noviter extructis ur- *tempora in-*
bibus collocaret, eaſque multis privilegiis ornaret, & torneamenta *terregni.*
publica (Zurniere) ad exercendos nobiles in artibus militaribus
inſtitueret, verofimile eſt & hic ſtatus ruſticorum, & civium urba-
norum, item nobilium valde fuiſſe alteratos. Et refert ad illam
periodum Celeb. Hertius *de homin. propriis cap. ult.* originem mini-
ſterialium inter nobiles, qui libertatem ſuam regibus vendebant,
horumque ſervi fiebant. Tantum vero abeſt, ut ſub hac periodo
ſervitus ruſticorum aut bello captorum expiraverit, ut potius ho-
mines proprii, quorum apud ſcriptores hiftoriarum Germaniæ fre-
quentiſſima ſit mentio, & ſingula capita de eo, quod circa homines
proprius juſtum fuerit, quæ in compendio exhibet diſſertatio Her-
tiana modo dicta *cap. 2. & 3.* oſtendant, non deſuiſſe ſervos Germa-
norum & homines proprios in eorum locum ſucceſſiſſe, ſed homi-
nes proprios eſſe ipſos ſervos Germanorum veros & antiquos.

§. LXXX. A temporibus interregni ad tempora Maximi- *Et inde ad*
liani primi, hoc eſt, a temporibus perpetuorum bellorum civilium *tempora Ma-*
in Germania ad tempora conſtitutionis de pace publica, non ve- *ximilianæ*
roſimile eſt ſervitutem eſſe abrogatam. Eſi non ſit improbabile, *primi.*
diuturnis iſtis temporibus bellorum civilium invaluiſſe, ne am-
plius in his bellis capti ſervi, ſerent, ſed moribus introductum
eſſe,

esse, ut lytro se redimerent, non tam ex pietate ac illa consideratione, quod non deceat christianos, alios christianos in servitute detinere, quia hæc consideratio nec ratione, nec scripturæ revelatione nititur, & quia magis secundum pietatis regulas considerandum fuisset, non decere christianos cum concivibus bella plerumque injusta gerere; sed ex aliis rationibus status & utilitatibus privatis, quia in bellis civilibus non possunt capti ob infinitas causas commode in servitute retineri & custodiri. Et videtur commodius ad usurpationem lytri, de Hångion, accommodari posse, quod Tacitus *c. 24. de mor. Germ.* de venditione servorum ex alea acquirentium dixit, tales servos fuisse venditos, (nos dicemus, servos bello ejusmodi captos fuisse lytro dimissos,) *ut se victores pudore victoria exsolverent.* Cæterum servos semel antea pro servis habitos illis temporibus in eodem statu permansisse, ac liberos homines diversorum graduum fuisse in usu docent compilationes juris Alemannici & Saxonici, quæ sæpius mentionem faciunt *eigener und freyer Leute, Bauergülden, Pflegbassen, Lasseu, Zinsleute, Erb, Zinsleute, Bauern, Semper freyen, Mittelfreyen, Schöpffenbarfreyen, Semperleute, &c.* ubi multæ occasiones se offerent, textus varios juris Saxonici & Suevici ex antiquitatibus Germanicis etiam post curam laudabilem Schilteri *in comment. ad Jus Feud. Alem.* noviter explicandi, præprimis cum Glossatores juris Saxonici antiqui ineptissimis expositionibus juris Germanici ex jure Romano omnia turbare inceperint, ut adeo, qui sanum sensum juris Germanici percipere velit, ante omnia textum legere debeat absque glossis, ut se præservet a præjudiciis.

Denique ab illo tempore ad tempora bodierna.

§. LXXXI. Ultima periodus a tempore Maximiliani ad nostra tempora suppeditabit varias observationes: qualis confusio per institutionem academiæ earumque multiplicationem ac professionem juris Romani in iisdem, & subsequenter introductionem ejus juris in fora Germaniæ etiam in doctrina de servis & liberis hominibus orta sit & ad nostra tempora propagata, quod docent Bonacossæ, Jacobini, Hufani tractatus de famulis & hominibus propriis, Stammii liber de servitute personali, Mevii *Bedenken von Bauern, &c.* Inde communes fabulæ, rusticos & homi-

homines proprios esse liberos homines, servitatem esse inter christianos jam ab antiquo abrogatam, servitatem non consistere posse cum religione christiana, & quæ sunt similia.

§. LXXXII. Vides, quæ & quanta dicenda restent, si quis *Cluverii & Hachenbergii scripta de antiquitatibus Germaniæ.* doctrinam de servis & liberis hominibus ex moribus Germanorum, prout decet, exponere perspicue velit, quod utinam observassent Philippus Cluverius in *Germania antiqua*, & Paulus Hachenbergius in *Germania media*, ac mores distinctorum temporum separassent, majorem utique lucem accendere potuissent antiquitatibus Germanicis. Nunc cum ille sæpe misceat mores Francorum cum moribus Germaniæ liberæ, hic mores variarum periodorum in unum cumulet acervum, sæpe tenebris locum reliquerunt, sæpe etiam ipsi rem obscurarunt. Interim debetur his duumviris, & præprimis Philippo Cluverio, cujus labore præcipue usus est Hachenbergius, laus primi tentaminis in re tam ardua, & si modo iudicium hic adhibere velimus, eorum collectanea ad multas meditationes curiosum animum perducent, quæ alias vel non venissent in mentem, vel adminiculis istis destitutæ difficiliore progressus fecissent. Cum tamen in modo exhibitio indice meditationum de liberis & servis Germanorum secundum sex illas periodos, ne centesimam partem observationum ad hoc caput pertinentium indicaverimus, liceat spicilegii loco adhuc aliquot observationes addere, sed promiscuas & absque iusto ordine, & prolixis probationibus.

§. LXXXIII. Aldii & Aldia, item Aldionum vox sæpe occurrit in legibus Longobardicis vide *Lindembrogii & du Fresne Glossaria bis vocibus*, quæ tamen si inspicias, videbis variationes sententiarum & dubius hærebis, an Aldii sint liberi, an certum servorum genus. Præprimis si consideres legem Longobard. lib. 3. tit. 20. *Aldiones vel Aldia ea lege vivunt in Italia, qua Fiscalini vel Liti vivunt in Francia.* Fiscalini enim species servorum sunt. Liti ad libertos referuntur. Sed salva res est: liberti enim apud Germanos non sunt liberi, ut diximus, sed a servis parum differunt. Aldius igitur de utroque prædicatur, quia videtur proprie rusticum denotare. Rustici autem erant vel servi vel liberti, Aldea enim Hispanis

spanis vicus paganus est: *du Fresne voce Aldea*. Ita & ipsa vox Litorum
 der Leute est ambigua. Olim enim Liti denotabant plerumque ru-
 sticos seu servos, & præprimis mercenarios, vel etiam liberos.
 Unde Liedlohn: ita etiam Besoldus *Op. Polit. lib. 3. p. 85.* » Leudes sive
 » Leades, quidam homines servientes arme Leute servilis sive potius
 » libertinæ conditionis dicebantur, (namque in *legis Ripuariæ cap. 62.*
 » servum tributario aut Lito opponi videmus.) Nobiles vero spe-
 » cialiter Man, sive Manne, hoc est, viri indigitabantur &c. Et ite-
 » rum *lib. 4. Op. Polit. p. 25.* Reineccius ordines civium ita distinguit:
 » Nobiles, Liberi, Liti, Servi. Litos Leute, arme Leute, pro libertis
 » ponit, eosque in legibus Bojoaricis Frilasios, Freygelassene indi-
 » gitari ait. Arme Leut vero denominantur non a paupertate, sed
 » manu seu brachio, h. e. potestate, inde Galli dicunt de main
 » morte. *Vid. Lehmann. f. 355. & Wehner. voc. Arm. Stumpfey.* Ita & Tur-
 » cæ habent suos Lassos. *Budovez in' circul. fol. 169.* De servis
 » Germanorum vide omnino post alios ibi laudatos Reineccium
 » *ad Poët. anon. de gestis Caroli M. f. 59. b. Goldast. in not. ad Paranet.*
 » *vet. f. 433. add. Isaac. Pontan. l. 6. orig. Franc. c. 15. Mager. de clien-*
 » *tela armata cap. 6. n. 929. seq.* Et de differentia der Leibeigen lumb
 » Knechtschafft vid. Sebastian. Francken Kayser Cronich *f. m. 241. &*
 » *f. 235.* ubi de bello rusticorum. Hactenus Besoldus, qui plura
 huc pertinentia ibid. adducit. Ejus tamen omnia mea non facio,
 & cogitandum ulterius de ejus derivatione der armen Leute. Ho-
 die certe videtur vox der Leute latius sumi, quam antiquitus.
 Nam per Leute denotantur fere omnes subditi, & ejus synony-
 mum latine sunt homines, unde homagium. Videtur tamen
 hæc extensio magis ex confusione antiquitatum Germanicarum
 cum Romanis, quam de jure fieri. Homines enim & vasalli re-
 vera videntur differre, ut liberti & ingenui seu nobiles: effe-
 ctum illius confusionis videmus in quaestione de differentia ho-
 magii & vasallagii, ubi mire se torquent doctores communiter.

Opera deter-
 minata &
 indetermi-
 nata.

§. LXXXIV. De operis rusticorum, quæ tradunt Jcti nostri
 ob admixtionem textuum juris Romani plerumque non bene
 coherent (*conf. Besold. d. l. 4. p. 26. & 27.*) Inter varias divisiones
 etiam est illa operarum in determinatas & indeterminatas, gemesse
 ne

nel und ungemessene Dienste. Et varia de utrisque disceptationes solent occurrere, in utramque partem disputabiles, ob incertitudinem juris, quo utimur. Si non oblici essemus morum antiquorum de differentia servorum & libertorum, forte & hic possemus habere clavem aperiendi illas difficultates. Rustici servi prestare debent operas indeterminatas, & tales, credo, prestabunt adhuc hodie, ubi pro hominibus propriis habentur. Liberti vero ex rusticis prestant determinatas, scilicet tantas, quantas ipsis dominus tempore manumissionis imposuit, & tum conventum est. Non obstant ea, quæ differit Lehmann. Chron. Spir. l. 2. c. 20. p. 97. ex capit. Caroli M. l. 5. c. 151. Vel enim ea restringenda sunt ad servos regios & ecclesiasticos, ut de quibus expresse capitulum loquitur, vel dicendum, istam constitutionem Caroli M. non diu fuisse observatam. Conf. leges Bajoar. tit. 1. c. 14. Illis locis igitur, ubi rustici amplius pro hominibus propriis non habentur, errore opinionis inducta est illa confusio difficultates pariens in cognoscenda determinatione operarum.

§. LXXXV. Sed liberti Germanorum non semper per contractum manumissionis ad operas prestandas erant obligati. Sa-

pius bona ipsis pro certo censu locabantur vel ad tempus, vel in perpetuum pro illo censu dabantur in feudum. Census autem olim raro in pecunia numerata consistebat, sæpe in præstationibus esculentorum variorum. Priora bona dicuntur locata, & secundum plerosque *Lass-Güter* (quamvis ego putem *Lass-Güter* esse nomen generis & de utrisque prædicari, quia utraque sunt bona der *Lassen* oder *Freylassen*, libertorum,) posteriora censitica, (quamvis & hoc nomen deberet forte rectius etiam de bonis prioris generis prædicari.) Stilo juris Germanici, priora dicuntur *Zins-Güter*, posteriora *Erb-Zins-Güter*. Textus eam in rem est perspicuus in jure Saxonico *Landrecht lib. 1. art. 54. junct. l. 2. art. 53. & 59.* Quod cum ex jure Romano explicare vellent nostri Juri, distinxerunt inter bona emphyteutica & censitica, & distinctione ad mores Germanorum non pertinente ita turbarunt jurisprudentiam Germanorum, ut nihil intelligas. Nesciunt enim aut fluctuant in differentia inter hæc duo bonorum genera assignanda, quæ quadret

Zins-Güter.
Erb-Zins-Güter.

dret etiam ad textus juris Germanici, nec consentiunt, quænam bona pro emphyteuticis sint habenda, utrum Zins-Güter an Erb-Zins-Güter. *Conf. quoad hunc paragraphum Seckend. Fürsten-Staat P. III. c. 2. n. 5. p. 344. seq.* Inquirendum etiam esset: annon hæc Erb-Zins-Güter sint eadem cum Bauren-Lehn, Schupff-Lehn, (de quibus *conf. Besold. d. l. 4. §. 24.*) quod puto. Nam non credo, homines proprios bona sua in feudum accipere a dominis suis.

*Jurisdictio
patrimonialis
nobilium.*

§. LXXXVI. Porro videtur jurisdictione patrimonialis nobilium in rusticos nihil aliud esse revera quam antiqua illa potestas dominorum in servos seu homines proprios & libertos parum a servis differentes. Cum enim JCI Romani sibi erronee persuaderent, servitutem esse abrogatam in Germania, & intricatissimam illam jurisdictionis Romanæ materiam, contorta applicatione ad mores Germanorum magis intricatam redderent, potestatem illam dominicam mutarunt in jurisdictionem patrimonialem, juri Romano incognitam & moribus Germanorum inauditam.

*Homines
proprii cur
hodie non
ubique.*

§. LXXXVII. Dantur hodie in multis locis Germaniæ homines proprii, in multis ignorantur. Quænam ratio diversitatis? Videtur, quod in illis provinciis & territoriis, ubi primum academix florere inceperunt, rustici ex hominibus propriis per professores juris in homines liberos statim promoti fuerint, in iis autem locis, ubi tardissime academix sunt introductæ, jus Germanicum, & cum eo homines proprios fuisse conservatos. Cogitandum tamen ulterius.

*Scabinatus,
Facultates
juridicæ.*

§. LXXXVIII. Imo videtur jam ab antiquissimo tempore magnam æmulationem ex eadem causa fuisse inter scabinatus & Facultates juridicas. Scabinatus olim (nam hodie & scabinatus per doctores juris Romani magna ex parte corrupti sunt) allaborant custodire mores Germanorum. Facultates Juridicæ contra introducere in forum suum jus Justinianæum. Testantur prius, præter alia infinita sententiæ veterum Scabinorum Magdeburgensium additæ speculo Saxonico, & volumina sententiarum, quæ Beatus edidit. Testatur id æmulatio antiqua scabinorum Lipsiensium, qua, ut notum est, aliquando doctores juris ex senatu & scabinatu ejecti sunt. Testantur disensiones frequentes subsequen-

quentium temporum inter scabinos Liphenses & Facultatem juridicam, unde decisiones Saxonica ortum duxerunt &c. Confer quoad hunc Paragraphum D. Andrea Ockelii, Amplissimi in hac urbe Consulis, eruditum tractatum de Scobinatu Hallensi. Ubi in adjunctis sub lit. E. p. 183. deprehendes scabinos ann. 1450. petiisse: Sie bey alter Freyheit und guter Gewonheit zu lassen.

§. LXXXIX. Uti verosimile est, secundum ea, quæ dominus *Differentia* Præses docuit de jure danda civitatis, episcopos Germaniæ primam *inter urbes* occasionem urbium condendarum Germanis dedisse, & libertos *& vicos.*

in urbibus posuisse, ita urbis differentia a vico potissimum in tribus capitibus videtur constituisse, in opificibus, arte cauponandi & mercatura. Et mercatura quidem non statim ab initio floruisse, sed pedetentim se Germaniæ insinuasse videtur. Igitur remanent priores duæ differentiæ. Huc pertinent privilegia ab Henrico Aucupe urbibus data, quod omnes festivitates & convivia debeant in urbibus celebrari. Non tamen diffitendum, ubi mercatura & manufacturæ florent, ibi etiam florere opificia & artem cauponandi. Ex illis differentiis etiam deducendæ sunt multiplices lites hodiernæ inter civitates & vicos de jure braxandi & de opificibus in vicis degentibus. Prudenter tamen observavit Illustris Seckendorffius in Addit. ad Fürsten Staat p. 174. 175. litigia illa cessare, si in urbibus sit frequentia hominum & multa occasio laborandi, ibi enim opifices alias in vico pagano degentes invenire media se sustentandi in urbe, & cives urbicos non in videre pagis braxationem.

§. XC. Opifices verosimiliter servi vel certe servilis conditionis videntur fuisse, id est, liberti, adeoque olim non tam cives *Opifices servilis condi-* erant, quam incolæ. Vid. Baluzii Capitul. Tom. II. f. 79. 90. 290. Besold. *tionis.* lib. 4. op. Polit. p. 38. 40. 86. Inde nobiles i. e. ingenui nobilitatem suam amittunt, si opificia exercent. *Bes. ibid. p. 112. 114.* Inde est quod hæc artificia sint artes illiberales i. e. liberis non dignæ. Et ita intellige, quod alibi notat Besoldus p. 24. Henricum Aucupem distinxisse plebem rusticam ab urbana, & istos appellasse Bauern, hos Bürger a Burgis. Videtur enim olim vox Bürger non denotasse semper hominem liberum. Unde & qui in quibusdam locis dicuntur Bauermeister, alibi vocantur Bürgermeister, forte quod inter urbes minores & magnos vicos parva sit differentia.

H

§. XCI.

Mercatura.

§. XCI. Mercatura an obstet nobilitati, dum Jcti nostri quæ-
runt, plerumque impertinenter definire solent ex legibus Ro-
manis, aut moribus aliarum gentium. *vid. Besold. d. l. 4. p. 113.* Ex
antiquitatibus Germanicis autem patet, non esse mirandum,
quod nobiles abhorreant a mercatura, cum & mercatura primis
urbibus conditis fuerit negotium servile servorum seu libertor-
um. *Conf. dissert. Dn. Præs. de jure dand. civit. §. 31.*

*Judæi servi-
lis conditio-
nis.*

§. XCII. Pertinet etiam ad præsentem doctrinam inquisitio
de Judæis, qui etsi non sint mancipia, haud dubie tamen adhuc ho-
die sunt servilis conditionis, cum nulla liberalia negotia illis ex-
ercere permittatur, imo ne quidem illiberalia. Nam nec agros
colere nec officia exercere illis permittitur, sed solum merca-
turam. Hinc etiam Fiscaliæ servi Cameræ Imperatoris vocan-
tur in legibus publicis. Hodie autem, cum Status imperii jure
recipiendi Judæos vi superioritatis territorialis adeoque jure suo
utantur, dicendum est, eos esse servos non amplius solum Imper-
atoris, sed singulorum Statuum, sub quibus sunt. *Conf. de Ju-
dæis Besold. op. Polit. lib. 4. p. 47. seq.*

*Nobiles. Pa-
triciis.*

§. XCIII. Ergo curi opifices, caupones, & mercatores quoad
primam originem sint cives servilis conditionis, verosimile est val-
de, nobiles, quibus etiam placuit habitare in urbibus, præprimis
cum reges Francorum ibi palatia sua extruerent, fuisse cives non
solum honoratiores, sed & regendis civibus inferioribus servilis
conditionis fuisse præpositos. Hinc differentia inter *Greybürger*
und *schlechte Bürger.* *Bes. d. l. 4. p. 38.* Sed Henricus auceps consti-
tuit legem, ut ex vicis circumjacentibus nonus noviter extructas
urbes incoleret, & a reliquis octo sustentetur, quos nonarios non
intelligo de rusticis, ut communiter video exponi, sed de ipsis no-
bilibus seu ingenuis. Porro cum & juberet plebem urbanam exer-
ceri in arte militari, & hos si fortiter se gessissent postea nobilibus in
gubernandis urbibus exæquaret: inde videtur nota esse differen-
tia inter patricios & plebejos cives, item inter nobiles in pagis vel
aula & patricios. Etsi enim in multis urbibus adhuc hodie patri-
cii antiquissima ingenuitate sint conspicui, quia tamen per il-
lam legem Henrici liberti patriciis hinc inde immixti sunt, inde
videtur, æmulationem illam inter patricios & nobiles alios or-
tam

nam & propagatam esse. *Conf. Draco de orig. Patrie, lib. 3. cap. 1. Besold. d. l. 4. p. 78.*

§. XCIV. Uti igitur olim militia ex lege Henrici nobilitabat, Mercatores
 tanquam ars liberalis unica veterum Germanorum, ita successu *ex servili*
 temporis etiam mercatura ciues inferioris ordinis ex hac classe *conditione*
 exemit, & in classem der Freybürger, qui ad officia magistratum *translati in*
 urbicorum admitterentur, & quibus etiam liceret acquirere feuda *nobilem seu*
 nobilia, transfudit. Quod videtur potissimum factum esse tempo- *ingenuam.*
 re fœderis Hanseatici, ob divitias exinde profluentem potentiam *Doctorum*
 mercatorum. Habes simul causam auctæ æmulationis inter nobi- *conditio in-*
 les & mercatores. Doctores vero in urbibus cur non pro homi- *genus & no-*
 nibus servilis conditionis unquam sint habiti, sed pro ingenuis, *bilis.*
 non tam ex eo est, quod olim nobiliores ex ingenuis doctoralem
 gradum assumerent, sed quod dignitas doctoralis sit dignitas cle-
 ricalis. Jam uti clerus secundum principia papalia eminet etiam
 super ingenuitatem (der Lehstand ist über den Wehstand, h. e. in-
 genuos & nobiles, und Wehstand, h. e. plebejos & servilis conditio-
 nis,) & clerus jam olim summa officia aulicæ in imperio ut cancel-
 lariatuum, &c. administravit, hinc inconueniens erat, doctores,
 postquam etiam homines plebeji ad has dignitates admitterentur,
 esse debere deterioris conditionis, quam alii ingenui essent. Ergo
 postea & doctura æque nobilitavit, i. e. ingenuitatem tribuit, ac olim
 militia, etsi uti perpetuo inter clerum & milites Germanos fuit
 æmulatio, illa etiam postea continuata sit inter nobiles simpliciter
 sic dictos & doctores. Adde, quod in academiis docentur saltem
 artes liberales, & eo ipso, quo quis studiosus fit, effrenis libertatis
 per artes clericales fit particeps, tantum abest, ut doctor plebejus
 esse possit. Soli igitur opifices & caupones mansere plebeji, ignobi-
 les, servilis conditionis, nec moribus communibus Germaniæ ad-
 missi sunt ad gubernacula civitatum, nisi in minoribus urbibus a vic-
 cis vix differentibus, da der Bürgermeister die Mistgabel ans Rathhaus
 lehnt. Ubi enim opifices in majoribus urbibus pars senatus sunt, ibi
 plerumque, si non semper, specialis subest origo, vel tumultus ali-
 cujus, vel specialis gratiæ ab imperatoribus impetratæ, vel similis.

§. XCV. Gubernatæ autem sunt civitates olim per missos re- *Schoppen-*
 gios seu comites, senatores iis additi scabini dicebantur. Unde *baarfreye*
 jam *Leute.*

jam facile patet, quinam sint Schöppenbaarsfreye Leute, & cur hi æque debuerint libertatem suam deducere a majoribus uti alii nobiles. Occurrit eorum mentio in jure Germanico passim. Ut in *Landsrecht lib. 1. art. 51. 67. l. 2. art. 3. 42. lib. 3. art. 19. 26. 29. 45. 54. 55. 73. 81.* De Scabinorum ingenuitate seu nobilitate vide *Brummerum de Scabinis cap. 7. D. Ockel de Scabinatu Hallensi lb. 82. p. 75. seq. & in adjunctis p. 86. n. 3. Besold. lib. V. p. 203.* Occurrit etiam ista libertatis Germanicæ species in controversia superioris seculi publice ventilata & nondum finita inter comites de Bentheim, ubi cum objiceretur inter alia comiti, quod sit nata ex plebejis parentibus, pro defensione illius allatum est testimonium, quod sit nata von Schöppenbaarsfreyen Leuten.

Barones, freye
Herren, Mini-
steriales, Edel-
knechte.

§. XCVI. Cum & nobiles postea se in ministerium regum & principum traderent, ac libertatem suam venderent, ut docuit Dn. Hertius de hominibus propriis *ScEl. ultim.* ac inde Baronum seu liberorum Dominorum der freyen Herren titulus iis daretur, qui ministeriales non essent, ac pariter termini militares, der Ritter und Edelknechte inciperet in usu esse, varia tamen adhuc inquirenda restant. Quibus de causis allicerentur nobiles, ut libertatem suam venderent, an ex necessitate, an ex ambitione, item cur hodie nobiles a servitiis aulicis abstinentes & libertatem suam retinentes censentur esse deterioris conditionis, quam illi, qui in aulis serviunt? &c. An exinde id provenit, quod subditi principum hodie minorem libertatem habeant, quam olim? Nam quo magis subditi in republica libertate gaudent, eo magis contemnere solent ministeriales principum, at quo majores vires monarchia sumit, eo majori in dignitate sunt ministeriales principum & contemnere solent remotos ab aula. Huc pertinet Anez Sylvii epistola de miseria curialium. De Baronibus plura vide *ap. Besold. lib. 3. p. 94. seq.*

Semperfreyen,
Wittel-
freyen, freye
Landsassen,
Semperleute.

§. XCVII. In jure feudali Alemannico statim ab initio fit mentio der Semperfreyen und Mittelfreyen, quibus adduntur tanquam tertia species in jure provinciali Alemannico *c. 47. die freyen Landsassen. Conf. Besold. d. l. 3. p. 98.* Nondum perspicuum est, quid velint illæ tres libertatis species, neque plane satisfaciunt quæ tradit Dn. Schilterus *ad cap. 1. Jur. Feud. Alemann.* Nam in *d. c. 1. die Semperfreyen* contradistinguntur Principibus, sed in *d. c. 47. juris provincialis*

cialis exponuntur die Semperfreyen de principibus. Forte sic dicendum. Semperfreyen sunt duces, comites, & barones modo dicti. Horum enim omnium est summa post regem libertas in regno Germaniæ, etsi sæpe vox der Semperfreyen simpliciter posita denotaverit classem horum infimam, i. e. nobiles strictè sic dictos ministerialibus oppositos, die Ritterschafft. Mittelfreyen videntur esse die Schöppenbaarfreyen, propter dicta §. 23. 24. 25. Die freyen Landsassen videntur esse liberti, qui in d. c. r. juris feudalis dicuntur Semperleute, & opponuntur den Bauern. Unde & hodie die Frey-Güter, die doch nicht adelich sind, oder die Zins-Güter.

Militia Germanorum.

§. XCIIIX. Neque poteris caput de militia Germanorum accurate cognoscere, nisi probe intellecta doctrina de liberis & servis. Nam uti nobilis & ingenuus apud Germanos synonyma fuerunt, ita etiam videntur miles, eques, nobiles fuisse synonyma, unde & Gallorum Chevalier, cum olim soli nobiles equitatu militaverint, uti & adhuc hodie, quamvis hodie non ipsimet soleant militare sine mercede, sed equitem suo loco mittere. Meretur autem militia Germanorum ut ejus origo, progressus, ac mutatio militiæ selectæ in mercenariam exponantur. Tempore Taciti Germani peditatu prævalebant. Huc pertinent termini: Ritter und Knechte (qui non semper videntur denotasse Edel-Knechte) Pferde, Spiess, Soldner, Fuß-Knechte, Landsknechte. Vide Besold. lib. 3. p. 13. 137. lib. 4. p. 74. seqq. lib. 11. p. 13. 14. 15. seq. ii. p. 32.

Feuda Germanica.

§. XCIX. Imo tota doctrina juris feudalis Germanici a divisione in liberos & servos dependet. Etsi enim in Germania etiam prædia civium burgensium & censitica per investituram concedantur, & feuda appellentur, sæpe tamen in jure feudali Alemannico dicitur, quod qui non sint equites, die nicht Ritter sind, die haben nicht Lehnrecht. Ergo jus feudale Alemannicum est jus de bonis ingenuorum. Bona vero libertorum seu burgensium & rusticorum non videntur esse allodia, sed bona censitica, Burs und Bauern-Lehn, & allodii nomine videntur olim venisse bona mobilia nobilium. Intelligo autem tempora post familiam Carolidarum extinctam. Unde falsum, jure Germanico bona nobilium immobilia præsumi allodialia. Et ridiculum, quarere, an rusticus possit feudum, de cujus essentia sit fidelitas, concedere, quod

quod tamen communiter magis ridicule affirmare solemus, cum vel solum *cap. 1. Jur. Feud. Alemannici* ostendat contrarium. Sed in jure feudali nulla fere propositio est, quæ cohæreat accurate cum moribus Germanorum, quia videlicet jus feudale Alemannicum occultavimus & æque infeliciter torquimus jus feudale Longobardicum seu mores Itatorum ad mores Germanos, uti in jure privato cum legibus Romanis factum est. Non sequitur: Feuda multa a nobilibus subinde sunt principibus oblata, ergo antea fuere allodia. Fuerunt potius feuda immediata imperii, in turbis ab imperio avulsa. Vellem mihi duo ostendi in tabulis geographicis Germaniæ modernæ. 1. Ubi sita sint allodia Germaniæ? 2. Ubi situm sit imperium, quod territoriis statuum opponitur in vulgari axiomate: quod status ea possint in territoriis, quæ imperator in imperio.

Venatio Germanica.

§ C. Ineptimus etiam, dum quærimus, qui factum sit & fieri potuerit, ut venatio, quæ tamen sit modus acquirendi singulis competens jure gentium, in Germania singulis adempta sit. Nam credo, apud Romanos & alios populos servos non habuisse jus venandi. In Germania autem rustici & cives burgenfes sunt quoad originem servi & liberti, quos docuimus esse servilis conditionis magis quam liberæ. Nobiles autem seu ingenui, in Germania regulariter jus venandi cum feudis acceperunt. Apud Germanos etiam jam tempore Taciti venatio erat una cum militia ars maxime liberalis, contra apud Romanos accensebatur illiberalibus, unde non mirum, quod vilissimi ex plebe eam etiam exercuerint. Inde etiam est, quod perpetuo in Germania reges & principes præcipuum quid sibi reservaverint in jure venandi. Et falsum est, quod Heigius putat, distinctionem in hohe und nieder Jagten esse inventum novum ante duo secula incognitum. Contrarium erudite ostendit D. Ockel *de Scabinatu Hallensi th. 60. seq.*

Usus dictorum.

§ Cl. Sed quem usum habent obsoleta hæc, & antiquata, quæ hactenus attulimus? Equidem multum, ut ostendimus. Ut tandem incipiamus ea connectere, quæ ubique adhuc in usu sunt, & in academiis ea docere & discere, quæ in praxi non sunt obsoleta. Ipsæ leges imperii inculcant, debere assessores cameræ gnaros esse morum Germaniæ. Ita ordin. Cam. P. 1. tit. 3. §. 1. daß sie aus teutscher Nation geböhren, und derselben Nation Gebräuche und guten Gewohnheiten

beten erfahren. Jam quid putas? postquam Mynfingerus, Gailius Stammius ipsi assessores cameræ & alii magno conatu in scriptis suis contorsione legum Romanarum & juris feudalis Longobardici ad mores Germaniæ hos obscurarunt & obsoletos efficere, quamvis frustra, intenderunt. Non tamen origo mali assessoribus cameræ adscribenda. Nostrum hoc vitium est. Primi professores academiarum Germaniæ Itali erant. Hi ignorabant mores Germanorum. Profectabantur jus civile & canonicum. Deducori sibi putabant ea docere, quæ scirent omnes cives. Docebant igitur, quæ omnes nesciebant, perigrina jura. Postea in judicia Germaniæ & ipsam cameram allecti, vel professores, vel eorum discipuli peregrino hoc jure suo obliterare intendebant mores Germaniæ & exterminare e foro. Id cum efficere non possent, effecerunt, quod poterant, hoc est, ut nunc omnes ignoremus mores patrios. Speramus tamen meliora. Emendationis origo ex academiis incipere debet, unde origo erroris. Si tam diligenter incipiemus commentari in jura Alemannica & Saxonica &, ut hæcenus commentati sumus in jus Romanum, lux orientur ex tenebris. Facem accendit Schilterus Sed adhuc diluculum est. Horum aliorumque paucorum virorum celeberrimorum, si exempla sequamur, mox orientur dies. Tum demum, qui hæcenus creavimus doctores juris Romani & canonici, creabimus doctores juris Germanici. Jam creare non possumus, quia omnes vel sumus ejus ignarissimi, vel certe tyrones. Conjecturas nunc scribimus, scribemus aliquando doctrinas.

CONSPECTUS TOTIUS DISSERTATIONIS.

Occasio dissertationis. §. I. Cur conjecturas scribat autor. §. II. De quibus personis hic agendum, §. III. Et quidem secundum mores Germanorum §. IV. Et libellum Taciti. §. V. Cautela de intellectu & interpretatione Taciti. §. VI. Exempla. De agricultura Germanorum, §. VII. De eorum otio, §. VIII. De eorum vinolentia & ebriofitate, §. IX. que cum laudata eorum castitate minime convenit. §. X. Vinolentia Germanorum non ens. §. XI. Consultatio in convivio a nota liberata. §. XII. Fons erroris Taciti de ebrietate veterum Germanorum, §. XIII. Cautio in lectione aliorum historicorum Germaniæ adhibenda. §. XIV. Doctrina de servis & ingenuis non ex jure Romano, sed a primitivæ
gine

gine petenda. §. XV. Servitus omnis Caino ortum debet. §. XVI. Genesius reipublica Cainitica, ejus origo ex odio & metu proborum. §. XVII. Imperantes & subditi in rep. Cainitica §. XVIII. Origo divisionis hominum in nobiles & ignobiles. §. XIX. Origo distinctionis hominum in liberos & servos §. XX. Comparatio utriusque divisionis. Tria hominum genera: Nobiles, ignobiles, servi. §. XXI. Origo divisionis nobilium in superiores & inferiores §. XXII. Differentia inter servos mercenarios & mancipia, §. XXIII. non est querenda in conventionem vel captivitate, §. XXIV. neque in jure vitæ & necis, §. XXV. neque in potestate coercendi arctiore & laxiore, §. XXVI. neque in acquisitione Dominorum per servos, §. XXVII. neque in eminentia dignitatis, §. XXVIII. neque in libertate actionum, §. XXIX. sed in sola proprietate, & quod mancipia rebus accensentur, §. XXX. unde & relique differentie prosuunt. §. XXXI. Obscuritas in voce libertatis & liberorum hominum. §. XXXII. Obscuritas doctrina de libero arbitrio. §. XXXIII. Obscuritas definitionis libertatis in jure. §. XXXIV. Subditi servi secundum jus regum Hebræorum. §. XXXV. Nulla distinctio inter tyrannidem & regnum §. XXXVI. Nec inter dominatum & imperium civile. §. XXXVII. Adulatio & dissimulatio fons hujus distinctionis. §. XXXVIII. Exempla incerta imperii despotici. Populi barbari & moratiores, §. XXXIX. Quid libertas, quid servitus? §. XL. Quis liber, quis servus in familia. §. XLI. Patresfamilias in collegiis & universitatibus cur liberi maneat. §. XLII. Cives liberi in libera republ. subditi an liberi in aristocratia? §. XLIII. In monarchia princeps dominus, subditi servi. §. XLIV. Comparatio domini & servitutis civilis, cum familiaris, patrisfamilias & patris patriæ. §. XLV. Distinctio subtilis inter monarchiam despoticam & non despoticam. §. XLVI. Liberatur doctrina nostra a suspitione adulationis & Machiavellismi. §. XLVII. Ostenditur fons erroris in sententia communi de libertate subditorum in monarchia. §. XLVIII. Servi domestici principis, & horum comparatio ad servos subditorum, & subditos reliquos. §. XLIX. Senatus in republica antiquitus ex senibus constituit. Veneratio senum naturalis. Comparatio prudentiæ & eruditionis. §. L. Comparatio monarchie cum aliis rerumpublicarum speciebus quoad veneracionem senum. §. LI. Nobilitatis ad liberos transitoria ortus. §. LII. Nobiles in monarchia diverso respectu servi, liberi, domini. §. LIII.

Simili,

Simili, sed tamen alio modo haec tria nomina participant plebei. §. LIV.
 Servi domestici subditorum quomodo liberi? §. LV. Scala predicamen-
 talis dominorum & servorum in Monarchia. §. LVI. Distinctio nobilium
 & plebeorum pro diversitate Rerumpubl. §. LVII. Favor liberorum fe-
 cundum illam diversitatem diversus. §. LVIII. De servis & liberis ho-
 minibus Gallorum, locus Caesaris cum succincta periphrasi. §. LIX. Gallo-
 rum & Germanorum mores hac in re an diversi fuerint? §. LX. Oten-
 ditur non fuisse. §. LXI. Cluverii expositio de sensu Caesaris rejicitur.
 §. LXII. Veramens Caesaris Ampacti Soldurii §. LXIII. Doctrina Taciti
 de vicis Germanorum & aedificiis. §. LXIV. Notatur Cluverius, asserens
 Germanos singulis annis habitationem mutasse. §. LXV. De servis Germa-
 norum per aleam. §. LXVI. De reliquis servis. §. LXVII. Illustrantur
 dicta alterius ex Seneca & alio loco Taciti. §. LXVIII. Potestas Germano-
 rum in servos. §. LXIX. Liberti Germanorum. §. LXX. Notatur
 Alexander ab Alexandro. §. LXXI. Germanorum Nobiles, Reges, Prin-
 cipes, Comites, Plebs. §. LXXII. Ubi notata quadam difficultates in Tu-
 cito. §. LXXIII. Abbreviata methodus, ea que dicenda restant exponendi.
 §. LXXIV. Status liberorum & servorum sub initio regni Francici,
 §. LXXV. sub primo Regum Francia Christianismo. §. LXXVI. sub
 Carolo M. & regno Carolidarum, §. LXXVII. (His temporibus semper ser-
 vos veros apud Germanos mansisse. §. LXXVIII.) a temporibus Henrici
 Aucupis ad tempora interregni, §. LXXIX. & inde ad tempora Maxi-
 miliani. §. LXXX. denique ad tempora nostra. §. LXXXI. Cluverii &
 Hackenbergii scripta de antiquitatibus Germaniae. §. LXXXII. Aldii.
 Liti. §. LXXXIII. Opera determinata & indeterminata. §. LXXXIV.
 Zins-Güter, Erb-Zins-Güter. §. LXXXV. Jurisdiclio patrimonialis
 nobilium. §. LXXXVI. Homines proprii cur hodie non ubique?
 §. LXXXVII. Scabinatus, Facultates Juridicae. §. LXXXVIII. Differen-
 tia inter urbes & vicos. §. LXXXIX. Opifices servilis conditionis. §. XC.
 Mercatura. §. XCI. Judai servilis conditionis. §. XCII. Nobiles, Patricii
 §. XCIII. Mercatores ex servili conditione translati in liberam seu inge-
 nuam. Doctorum conditio ingenua & nobilis. §. XCIV. Schöppenbaars
 freye Leute. §. XCV. Barones, freye Herren, Ministeriales, Edelknech-
 te. §. XCVI. Semperfreyen, Mittelfreyen, freye Landsassen, Semper-
 leute. §. XCVII. Militia Germanorum. §. XCVIII. Feuda Germanica
 §. XCIX. Venatio Germanica. §. C. Usus dictorum. §. CI.

COROL.

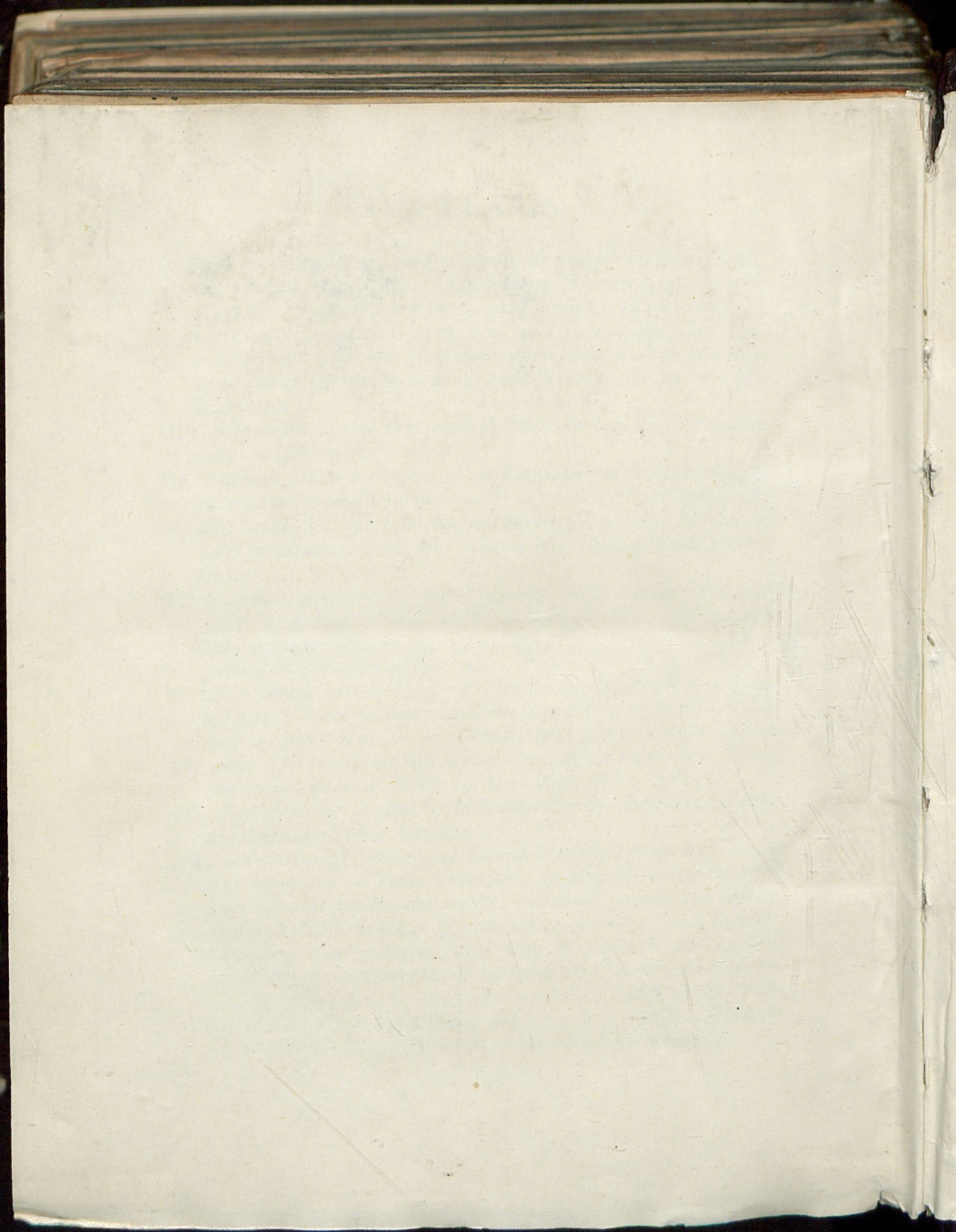
COROLLARIA.

- I. **L**ex vulgò dicta regia, qua populus Augustum & sequentes Principes omnibus legibus solutos dixit, nunquam lata est.
- II. Neque eam probat Dion. Cassius lib. 53. cum contrarium ex ipso probari possit, adeoque hoc vel per imperitiam lingue latine, vel per adulationem scripsit.
- III. Nec obstat l. 31. ff. de leg. Neque l. i. ff. de Constitut. Princip.
- IV. Neque fragmentum legis Regia, quod Roma asseruatur.
- V. Itaque Lex a veteribus Juris-Consultis regia dicta, nihil aliud est, quam collectio eorum jurium, que Augustus paulatim & plurium temporum intervallo diversis legibus ac SCiis accepit, queque plerique omnes post Augustum insecuti Principes in principatus ingressus fere uno acceperunt sive SCio sive lege.
- VI. Princeps in omnibus delictis habet jus aggratiandi.
- VII. Hactenus dubium est, neque ab ullo clare demonstratum fuit, Polygamiam virilem esse prohibitam jure divino.
- VIII. Maritus potest renunciare imperio, quod habet in uxorem.
- IX. Fabula est, patrem ter potuisse vendere filium in servitutem.
- X. Questio illa: an in bello injusto capti fiant servi? nullum usum habet.
- XI. Et si haberet, tamen de eo nullum foret dubium.
- XII. Imo captus a Latrone & Pyrata ejus servus fit.
- XIII. Hominem proprium ex moribus Germanorum recte definit Dn. Schilter. in Jur. publ. l. i. d. 7. §. 2. qui corpore bonisve sine superioris consensu alio emigrare non potest de jure.
- XIV. Nobilis in uno regno, non talis est in alio, sed hoc ab arbitrio Principis dependet.
- XV. Si nobiles ex diversis territoriis in territorio tertii conveniant, nullus præ altero præcedentiam sibi vindicare potest de jure, sed hoc omne dependet a Domino territorii.

F I N I S.

Halle Diss. 1701
(F-2)

ULB Halle 3
001 923 862

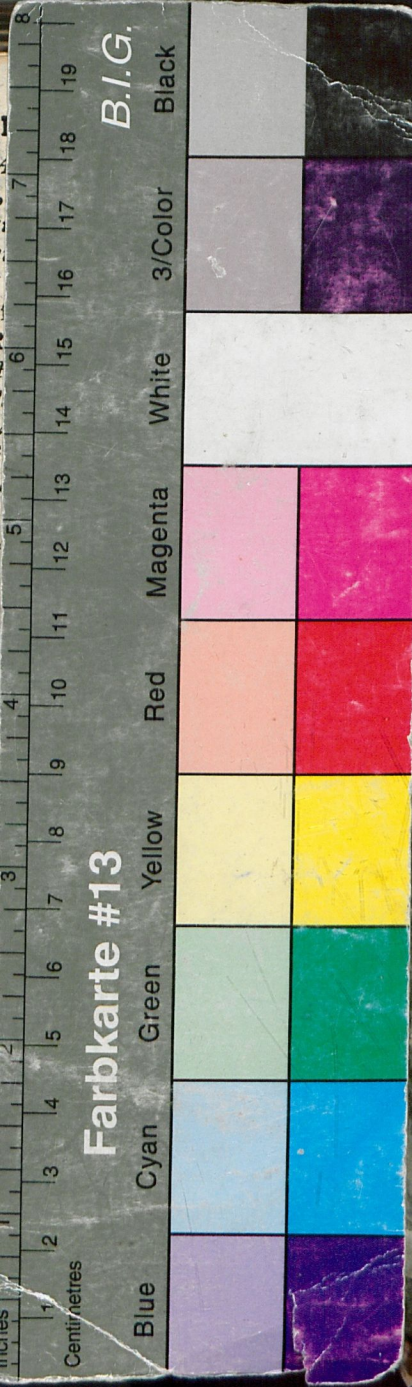

sb

vd 18

B.I.G.

Farbkarte #13

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA
CONJECTURAS EXHIBENS
DE

XIX. 10

HOMINIBUS PROPRIIS ET LIBERIS GERMANORUM,

1701 4

QUAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DN. FRIDERICO WILHELMO,

d

REGNI BORUSSICI HEREDE ETC. ETC.
IN REGIA HAC FRIDERICIANA
EX DECRETO ILLUSTRIS FACULTATIS JURIDICÆ,
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO JCTO,
S. REG. MAJ. BORUSS. CONSIL. ET PROF. PUBL. ET P.T. DECANO.
PRO LICENTIA

SUMMOS INUTROQUE JURE HONORES, ET PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE CONSEQUENDI
IN AUDITORIO MAJORI
AD D. 1. OCTOBR. ANNO MDCCI.
HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS
PUBLICÆ ERUDITORUM DISQUISITIONI SUBMITTET

HIERONYMUS VAN DER LAHR,
MOENO-FRANCOFURTANUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ, LITTERIS SALSFIELDIANIS.

Duss misc. vol sig